

PRESA ÎN PERICOL!

PAGINILE 6-7

SOARTA CĂRTII

PAGINILE 8-9

ANUL II • Nr. 42 • 25. 10. — 1. 11. 1991

CIFRE, NU FRAZE

Dacă anul trecut, în pragul iernii, se putea vedea că opuna vremea sloganuri (în sensul cel mai bun al cuvintului), anul acesta nimănii nu se indoiesc că a venit vremea cîrivelor. De aceea, făcind uz de sinceritate, vom mărturisi că în luna de revista noastră avea 100 000 de exemplare tiraj, iar în august ajunsese la 37 000. Dar numai tirajul revistei „22” a scăzut în acest timp? Dor tirajul de 100 000 era un tiraj real? Difuzarea de stat, Rodopitelul, reține acum, după săse luni, sume mari pentru oșa-numitele returnuri — exemplare nevindeute — pe care însă, în conformitate cu contractul, noi nu avem cum să le controlăm. Dar problemele difuzării sunt numai grijiile revistei „22”, sau ele îi frântă pe toți cei ce aparțin presei independente? Proliferează, în schimb, pe tarabe, o presă „de gang”, de consum, o pornografia precară și cenușie răspunzând însă unei dorințe refuzate și jumătate de secol. Presa independentă înseamnă publicații care și-au găsit într-un an și jumătate profilul și publicul. Care este situația lor? Vom continua tot cu cifrele noastre: pretul de cost al unui exemplar din revista „22” este de 12,75 lei, pretul pe care îl primește de la principalul său difuzor (cel de stat) este de 4,75 lei, iar pretul de vinzare este de 10 lei. Si atunci (mă vezi întrebă), cum de mai există totuși revista acesta? Mai există pentru că o vreme a trăit din beneficiul anului trecut, cind preturile nu se liberalizaseră și oamenii aveau alt interes (chiar entuziasm) față de presă. Dacă aceste contracțe cu difuzarea de stat sunt dezavantajoase, de ce nu apelați la difuzori particulari? Ne veți întreba. Iar noi va trebui să vă readăminți între altele „scandalul Cassandra”, unde și revista noastră (alătură de altele) este, toată aparținând presei independente) a pierdut un milion de lei, neinduș și pochind de ziua intactă, nedifuzate, nedifuzate. Un milion pe care am convenit să-l reducem la 600 000, pe care îl achiziționăm încă. Iar în aceste luni cu cît a crescut taxa inflației? Să nu exagerăm însă în nici un fel: există și difuzori particulari serioși, există și firme particulare oneste. Din păcate, nu există încă o rețea de difuzare națională particulară, capabilă să-concureze realmente pe cea de stat. Acești lucru este valabil și pentru străinătate, unde revista „22” interesează, dar, în afară abonamentelor făcute la redacție (foarte puține), ea și-a văzut fiecare exemplar plătit cu aceeași 4,75 lei, în timp ce firmele respective (Rodopitel, Rompressfiliatelia) incasau valută. Sigur, cind ajungi în exterior de situații se poate spune că o parte din vină își aparține, așa cum se spune că fiecare popor își are conducătorii pe care îl merită. Si noi avem un președinte pe care îl meriti.

tom și care nu dă niciodată un interviu lără să facă (zimbind crispă) o referire acidă la o „anumită presă”, cea care destabilizează. S-a gindit însă vreodată (cu seriozitate) cum ar mai putea ieși România în lume fără presă independentă pe care ei de vizită? Ce ar însemna România în lume dacă mediile ar fi reprezentate doar de compromisa televiziune și de publicații care fac, într-un mod sau altul, jocul guvernului și jocul partidului majoritar? Să ne închipuim ce ar însemna România fără această presă independentă (bună-reea, cum e) chiar acum, înainte vîtoarelor ologeri. Închipuim-vă taboul confuz, cu nenumărate partide fără suficient relief, fără program convinsător, conduse nu de „lideri”, ci de oameni cu mitul „șefului” în minte, în singură descurățe de oxi, abuzivii de mîne... Închipuim-vă acest caleidoscop amestecat în ochii olegătorului derutat, fără ca nici o contracercere săptămânală să nu se mai audă. (Un olegător derutat în care fiecare dintre noi se poate recunoaște.) În absență presei independente ar rămîne fără replică și diversiunile de toate felurile, cele naționale în primul rînd, pe care securitatea noastră națională, bine educată de părintele ei Ceausescu, le iubeste atât de mult. Pe ecranele lumii va apărea chipul României ca vesni se plinge (cu glasul președintelui ei, de săptămîna trecută, în fața unor studenți) de agresivitatea minorității. O lume întreagă a dedus că minoritățile trebuie acrotite, puterea noastră actuală face tot ce poate înțe pentru ca lucrat acesta să nu fie atât și în România.

Insimul cumva că presa independentă este agresată? mă vezi întrebă. Nu înșinez nimic, să voi răspunde. E indiscutabil că în această oră libertatea presă există în România, e indiscutabil că nimeni nu a mai spart forestiera redacților, nu a mai distrus masini de scris și fax-uri, că nimeni nu a mai băut colecțori doar pentru că aveau în buzunar, în posetă, legitimatia „anumitei prese”. (Doar reporterii pe terenul manifestațiilor de stradă au mai înfruntat pericolul meseriaj de tăuri). Dar la fel de indiscutabil este că din ultima zi a lui septembrie pînă următorul (sau poate că nu au urmat, după cum a spus nouă nostru premier, numai că a schimbat de pret trebuie să-nunță cu trei luni înainte, ceea ce în practică înseamnă ocazasi tururu). Și, în timp ce expedierea unui ziar o ajuns să costa de trei ori pretul lui, în timp ce pretul hirțielor a crescut de patru ori din primăvară pînă în toamnă, iar pretul tipografiilor la fel, publicații care nu s-au grăbit (ca și revista „22”) să-si măreasă prețul de vinzare, punindu-l de acord cu prețul de cost, pen-

PUBLICAȚIE SĂPTĂMÎNALĂ EDITATĂ DE

GRUPUL
PENTRU DIALOG
SOCIAL

GUVERNUL — O ECHIPĂ CARE VINE, ÎNCEARCĂ ȘI PLEACĂ

O con vorbire cu
ANDREI PLESU

pagina 4

GABRIEL
LIICEANU
despre
EMIL CIORAN

pagina 10

tru că să rămîne cit mai mult timp accesibile veniturilor modeste ale călătorilor lor, se văd condamnate să rămînă în această situație trei luni de acum încînt și să întrune zimbind riscul falimentului. De aceea ne-am gindit să dedicăm o parte din acest număr problemelor presei, pe care vrem doar să le schităm, și la care ne vom întoarce cu informații mai multe. Pentru că acesta este rolul presei de pretutindeni: să informeze, să atragă

attenția asupra problemelor grave ale momentului. Bineîntîles, în România există nenumărate alte probleme grave: am început însă cu ale noastre pentru că, dacă publicații independente ar dispărea, sufocate, nu s-ar mai auzi nici glasurile dumneavoastră.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

ANUNȚURI — CURIER

REVISTA PRESEI

Cinste și glorie la suprafață — suferință și moarte în adînc

• În deschiderea programului de Actualitate din 19 octombrie a.c., televiziunea ne-a prezentat un reportaj cu operațiuni de dezafectare a mausoleului comunist din parcul Carol. În curind, săci va fi instalat, cu onoruri speciale, Monumentul Eroului Necunoscut. Din același reportaj am aflat că mausoleul este o uriașă uzină achiziționată din Italia și Elveția cu zeci de milioane de lei între anii '50—'60, pentru păstrarea mumiei lui Gheorghiu Dej. Uzina se află și acum într-o perioadă scurtă de funcționare, spre deosebire de tonele celelalte uzine din țară. Într-o altă, ieșită din prezentă cu o trupă mină care zilele, sub un scut de sticla, mumia poate fi scoasă la suprafață și examinată.

• În timp ce la suprafață se ridică sfidator și cu bani mulți acest mausoleu-uzină, în temnițe sinistre pierdeau oameni învinuiti de „unelțire contra orin-

dului socialistă”. **MEMORIALUL DURERII**, ajuns la al IV-lea episod, ne-a prezentat săptămâna trecută **Zarea de la Gherla**. Câtiva supraviețuitori au povestit halucinanta lor trecere prin acest infern. „Lumea nici nu știa că există. Aveam 26 de ani în '58 cind am intrat la Gherla condamnat la 20 de ani de temniță grea pentru că faceam parte dintr-un grup de rezistență împotriva comunistilor. Gardienii erau oameni din săta lume, iar Goicu, șeful lor, desfigurat și la trup, și la suflet, nu cred că era om.” Același Goicu apare și în evoarea lui Stefan Oancea: „Goicu fusese hamal în portul Galați. Era prieten cu Dej. Era de o cruxime nemaiîntîlnită”. Marin Mihai Eugeniu poartă și acum la picioare urmele lanțurilor, iar Aurel Obreja, stăpînlându-și emoția, povestește, pentru prima oară, lucruri atât de degradante pentru un om...”. El a făcut parte dintr-un lot de deținuți torturați la ordin de alti deținuți: au fost saliti și înghită fecale și să bea urină.

„Lumea obișnuită nu poate crede” — adaugă unul dintre supraviețuitori, iar cind reporterul întrebă dacă iertare, omul hătrină, înecat în plină, ciastă din cap — „nu pot să spun”.

DOUA CUVINTE DESPRE „CUVINTUL”

• În Ultima oră a sa, dl. Andrei Dolescu se oinge de faptul că atunci când Dorin Tudoran a fost desemnat public ca reprezentant al P.A.C. în Statele Unite, ziarele au anunțat numirea oficială a domniei sale, în vreme ce la Paris numele lui Mihaela Berindei, care reprezinta acest partid în Franța, rămâne „un secret extrem de bine păzit”. Intrucât nota la care ne referim este pe cît de secură, pe atât de neclară, ne este greu să înțelegem dacă reprezentantul de la Paris al „Cuvintului” (nr. 42) critică presa franceză prin comparație cu cea din S.U.A. ori cu cea de la noi. În situația în care se referă la anunțurile făcute, în cazul lui Dorin Tudoran, în presa românească și nefăcute, în cel al lui Mihaela Berindei, în presa franceză, î-am putut răspunde că n-avem ce face. Oricât sună vrea noi, Bucureștiul nu e, totuși, Parisul. Să vîțăvercea. • Revista „Cuvintul” ne surprinde în continuare, reproducând după „Contemporanul” și textul lui Damian Necula — făcut bucătă, aşa cum le-a reprodat și pe cele semnate de Paul Goma și de Dumitru Tepeșeag. Dacă o dată am intențiată reproducere în serial a unui text care tocmai apăruse, dacă a doua oară ne-am străduit să ne facem că înțelegem, având în vedere importanța celor care semnă fie că eram sau nu de acord cu el, acum nu se pare că gluma a depășit limite. Peate și fiindcă după ce îl cortără pe Goma că l-a primit oarecum rezervat, marele prozator Damian Necula ne mărturisește: „mai nebun decât eram eu, care tocmai încercam să scap de intunericul comunist nu putea fi el”, ultimul cu desăvârșire că, pînă în anul 1987, fusese organizator de partid. • Induioșat pînă la lacrimi de sine insuși, el uită că Paul

Goma, care s-a exilat după ce și-a spus cuvintul despre închisorile comuniste, riscind tot ce se poate risca, ar fi avut motive să nu-l aștepte chiar ca pe un frate și să nu-l fie chiar atât de îndatorat că îl predă studenților de la Paris.

• Strivindu-ne cu dispreu și său pe toti, profesorul Necula constată: „Străbuc spectacolul lumii românești (există sau nu?) pentru a conchide: „nu sunt Iisus, dar...”.

• Urmărește tot felul de „dar”-uri de nimeni nu mai fi avut nevoie, chiar dacă nu le mai citea o dată decât, poate, revista „Cuvintul” care pretinde că ea încă nu și-ar fi spus Cuvintul.

LAPSUS CALAMIT

• Într-un articol intitulat „Acum 20 de ani...”, publicat în „Adevărul” din 18 octombrie, dl. C. Stănescu își face publică frântăturile lăsatice de reabilitarea anilor „epocii de aur”. Autorul se folosește de procedura travelling-ului prin labirintul contradicțiilor. În care cel care scrie și cel care citește par să se simtă niște cobai orbeclini printre soții și angrenați de coridoare și casemată inexpugnabile. Este adevărul, d-le C. Stănescu, „tezele din iulie”, rodul efectului razelor maoiste asupra anomenul Ceausescu au fost „implementate” — în anul de grătie 1971, după Cristos. Dar filmul „Faleze de nisip” după cartea lui Bujor Nedelcovici („Fără visie” — publicată în 1972) și-a avut premiera în... 1983, an în care a și fost rapid anatemizat, slujind, apoi, ca prisoriști la „emanarea” texturii neutrății „Exponeri de la Mangalia”, de unde a rodit spiritul Mangaliei. Dorîți citate?

„22”

Primul film românesc particular

SOBOLANII ROSII

Tovărășul prim-secretar (de județ, de P.C.R., tîrste) își „omagiază” ziua de naștere, în scopul bunului mers al acestui regizorul filmului din serialul „Epopei naționale”, care tocmai se întoarnează prin preajmă, este angajat — prin grija și persuasiunea „organelor în drept”, secția de propagandă, cadrele D.S.S. — să încopcească momentul festiv, contribuția „artistice” spectacolul dităriam compus, adomă ca la Centru, din recitări, măslinile plus telemea, toasturi, tulci, clorbe, reconstituiri ale luptelor și ingemărări daco-romane, să-lăsă Meunier, iminarea „modestelor eadouri” reprezentând produsul introducerii practică productivă în scoli; ţuica vinează în whisky, urmează surmale, fleci, vin de Sâmburești etc. Diva lupanarmii local execută cîntece, dar ce cîntece: steaua municipalului, purtind neînțiatul nume de Mirandolina Congo (Tora Vasilescu) se undulează înțigă El. Tovărășa sa de luptă și viață, alti tovarăși, languroasă, norile și nerăsuă, xușurind „trei rînduri, rînduri mucitorii...” Pe tipicul și în nota lui „Păsăriile, multă și cuibul...”. Urmează defunările. Tovărășul o muncescă pe solistă, tovarășa pe protagoniștul caselor (al filmului) învestită în dac. Progenitura de sex feminin pe al doilea dac, în timp ce Moștenitorul primă rămîne cu buzele și

cu aleile umflate... Autorul acestui film, Florin Codre (n. 1943) este de meserie sculptor (de bun renume): a fost, între altele, caselor, a plecat apoi din țară și a fost săli în 1988 să se exilze pentru că nu i-a mai permis să se întoarcă în patrie. În 1990—1991 îl vine năstrușnică ideea să-si investească banii în producția acestui film. Rezultatul întreprinderii este, înainte de toate, o filă de letopisuri. Într-o răbușire (dictată de „pofta de a se spăla de o rușine”) — spunea autorul, la o conferință de presă), Codre dă sămaș asupra celor trăsite de o generație căreia foarte mulți îl aparțin: bacalaureatul anului 1965; nu se cunosc să povestim filmul, am strică vrăja, să pomenim de aceea, doar, de trecerile inot ale Dunării cu punge de plastic sub pînă, de femeile lăbiile care au răpusă pentru că n-au consumat la imbunătățirea indicată demografie — în film, procurorul R.S.R., le zice curve s.a.m.d. E un film care te face să scrignesti. Elbereză. Justitia are o lege de aur, enunțată prin dictiunii testis — unus, testis nullus (un singur maros no probează acuzatul). În sală se affă sute de martori.

Prezențele rînduri nu au costul unei judecări de valoare. Sunt consemnări ale bucuriei la vedere unei inițiative.

Ilustrăm acest număr cu grafică de ESCHER

ANUNT

Revista „22” oferă spațiu pentru publicitate societăților comerciale, instituțiilor și persoanelor interesate.

Informații suplimentare și oferte se primesc la sediul redacției — Calea Victoriei 120, telefon 14.17.76, 14.15.25, la d-l Turcu Nicolae.

BRAIN STORM

Inițiem un ciclu de anchete politice, constând din cîte două întrebări. Răspunsurile le vom publica după două săptămâni de la data apariției întrebărilor. Primele noastre întrebări sint simple :

1) Pornind de la interviul domnului Silviu Brucan, în care acesta afirmă că responsabilii celor patru miniereade sint organizați o-semănător mafiei siciliene, ce credeți: vor fi ei vreo dată prinși?

2) Credeți că guvernul Stolojan va rezolva problemele pentru care a fost destituit guvernul anterior?

Incepind cu trimestrul 1 1992, prețul unui abonament la revista „22” este de 180 lei/trimestru. Abonații vor ridica exemplarele revistei de la sediul redacției — Calea Victoriei nr. 120.

Pentru cititorii care doresc să primească abonamentul la domiciliu, prețul unui abonament este de 180 lei, plus cheltuielile poștale.

Rugăm pe cei interesați să expedieze pe adresa : REVISTA „22”, Calea Victoriei nr. 120, 70 179, București, talonul de abonament cu mențiunea : PENTRU SERVICIUL DIFUZARE.

TALON

PENTRU ABONAMENT LA REVISTA „22”

Dorești să mă abonez la Revista „22” pe o perioadă de 3 luni, rog să mă expédieze publicația dv. pe adresa :
Numele
Prenumele
Locuința
Strada nr.
bl. sc. et.
cod poștal
Mentionez să om expedișt
la date de suma de lei,
prin mandatul poștal nr. pe adresa :
Revista „22”, cont 45.103.532 ,B.C.R.,
Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10

Cititorii din străinătate se pot abona la revista „22” depunând costul abonamentului în contul nr. 47.218.1600030 — Banca Comercială Română sector 1, str. Londra nr. 10, (cu specificația : pentru revista „22”) sau trimișind un cec pe adresa : Revista „22”, Calea Victoriei nr. 120, cod 70179, sector 1, București, România. Costul unui abonament pentru zona europeană este de 52 dolari pe an (26 dolari pe 6 luni, 13 dolari pe trimestru) sau echivalentul în orice monedă convertible (300 franci francezi anual, 150 franci pentru 6

luni, 75 franci trimestrial). Pentru celelalte continente, prețul unui abonament este de 62 dolari anual, 31 dolari pe 6 luni, 15,50 dolari trimestrial.

Expedierea revistei se face de către redacție. În costul abonamentului sunt incluse și cheltuielile de expediere.

Redacția revistei „22” anunță pe cei interesați (biblioteci, persoane particulare) că posedă un stoc de numere vechi editate în 1990 (nr. 13, 26, 29, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50) și 1991. Datorită se pot adresa la numărul 14.17.76.

CRONICA POLITICĂ

DESCHEdere: 10 + 10

Numele noului prim-ministru era cunoscut mai înainte de începerea runderii de consultări cu diferențele grupărilor politice. Încă din joi celebră a asaltului asupra Parlamentului, ziariștii au afiat că dl. Theodor Stolojan este preferat de președintele țării, având, se pare, și sprijinul unei bune părți din formațiunea majoritară. Toate ceea ce propunerile avansate dobindesc acum, retrospectiv, un evident caracter de utilitate. Jocurile erau în mare parte făcute și ceea ce s-a definitivat pe parcurs, în timpul negocierilor, a fost doar nivelul de reprezentare a partidelor politice din opoziție. Partidul Liberal Aripa Tinăra era aproape sigur de participarea la guvernare, având sprijinul d-lui Petre Roman, care a participat activ la negocieri ca șef al formațiunii majoritare. La conferința de presă organizată de tinerii liberali cu o săptămână înainte de prezentarea noastră Cabinet în fața Parlamentului, se scozia pe intrarea în guvern a domnitor Borosan și Cătărăma. Planurile lor au fost însă dejucate de impotrivirea fermă a P.N.L., care a insistat ca participarea la guvernare să fie condiționată de importanța politică a partidului și de capacitatea sa de a aduce un sprijin cât mai larg al electoratului. În momentul în care țăraniștilor își precizaseră poziția și refuzul participării, Convenția pentru instaurarea democrației a dat un comunicat prin care și-a declarat întregul sprijin pentru orice partid din cadrul alianței care ar accede la guvernare. Era vorba, acum este evident, de un sprijin acordat Partidului Național Liberal, care s-a dovedit mai flexibil și mai apt să se adapteze unei colaborări cu Frontul Salvației Naționale. Pe de altă parte, s-au manifestat acum cu mai multă evidență, diferențele de opiniune politică dintre cele două partide istorice. Liberalii sunt conviși (și se pare că și-au formulat părerea de mai multe ori în cadrul Convenției) că sistemul monolithic al actualei puteri nu poate fi penetrat,

fisurat, deci dinlăuntrul său, ceea ce presupune cedări și compromisuri. Politica fermă și recelinie a țăraniștilor, inspirată, se pare, în continuare, de personalitatea tutelară a lui Iuliu Maniu, interzice însă orice colaborare cu F.S.N.-ul care, în ciuda tuturor mutațiilor, rămâne succesorul politic al fostului partid comunist. Surprinzătoare a fost, totuși, intervenția d-lui Ion Diaconescu, liderul grupului țăraniș din Camera deputaților, care a cerut publicile liberalilor să nu-și abandoneze principiile, insinuind, chiar fără voie, că aceștia din urmă, seduși de putere, ar fi inclinați să se abandoneze unui joc politic strict conjunctural, punind propriile interese electorale înaintea marilor imperitive sociale. Domnul Radu Cămpescu, în numele P.N.L., a replicat ferm, accentuind o despărțire care se prefigurase de mai multă vreme în Convenție. Această alianță politică a avut, de altfel, cel puțin în ultimul timp, un caracter mai deosebit de formal, unitatea reală fiind de multe ori mină de rivalități și suspiciuni reciproce. Temerea țăraniștilor are și un temel real, deoarece P.N.L. a reușit să obțină satisfacția tuturor condițiilor pentru participarea la guvernare: trei membri în guvern, în posturi cu reală putere decizională (Justiție și Finanțe), dar mai atât un control parțial asupra administrației locale, care le oferă un evident avantaj electoral, față de partenerii politici din cadrul Convenției. În structura fostului guvern, administrația locală (prefecturile și primăriile) erau dirijate de secretariatul guvernului, care a cedat acum aceste atribuții a două departamente conduse de un liberal (dl. Mircea Vaida, deputat P.N.L. de Cluj) și de un reprezentant F.S.N. Pare să fie vorba de o împărțire a zonelor de influență care are însă imensul avantaj că sparge monopolul F.S.N.-ului în organizarea viitoarelor alegeri. Tradiția politică la români ne arată că niciodată partidul care a organizat alegerile nu le-a pier-

dut și că succesiunea la guvernare a fost stabilită în cadrul înalțării ale puterii mai înalte ca electoratul să se pronunțe. Ne putem aștepta, astăzi, ca tradiția "alegerilor românești", devenită proverbulă în Europa înalțării de război, să nu se dezmință niciodată. Atât doar că, înțind seama de noile circumstanțe, putem spera într-o reprezentare politică mai apropiată de adevărata opiniune ale electoratului.

Săptămâna trecută ne-a prilejuit surpriza că refuzul Parlamentului să nu-i afecteze pe reprezentanții opozitiei, ci pe dl. Babice, care venea de la Justiție, și pe dl. Ludovic Spies, care nimerise sărăcia într-un joc politic de către era, evident, strâin. Dl. Stolojan și-a pierdut cumpătul și a căzut într-o scură stare de depresie, amenințind că și va depune mandatul dacă întreaga istorie nu va intruni sufragiile Senatului. A doua zi a vorbit despre criza politică gravă în care ar fi din nou aruncată România, cerind senilor să revină la poziția ei. Micii sanctiajă a reușit, și am susținut, la mal puțin de 24 de ore, la o schimbare radicală de atitudine, determinată probabil și de temerea atât de înrădăcinată în societatea noastră, că o schimbare poate aduce multă râu decât bine. A fost, în orice caz, un test pe care personalitatea politică a primului ministru, care a demonstrat că nu are suficiență să spinde de sine pentru un rol atât de înalt. Deținătorii săi de multe ori semnificative, relevând săbiciunii ce pot deveni hotărîtoare în momentele dificile. La conferința de presă organizată joi seara, la sediul guvernului, dl. Theodor Stolojan, în general calm și echilibrat, și-a pierdut complet cumpătul cind a fost întrebată dacă evenimentul referindu-se asupra autonomiei secuilor și reacțiile ulterioare ar putea afecta relațiile noastre cu Ungaria. A fost incapabil să rostească o singură propoziție legată, repetând, că într-o criză nervoasă, de numai puțin de cinci ori, că săi lucruri cu care în România nu se gumește. Am fi de acord cu dl. prim-ministru și l-am sejură lipsă totală a simțului umorului, dar atunci fusese întrebărat numai de raporturile dintre statul român și cel ungur. În ge-

neral, însă, dl. Stolojan a părut să se bucură de un mare succes în cadrul ziariștilor care nu mai conțineau cu felicitările, incintașii să intimeasă un om mult mai modest și mai dispus să comunice decit predecesorul său.

In problemele mari, dl. Stolojan ne-a confirmat așteptările: politica sa, aşa cum scriam săptămâna trecută, nu și propune să inoveze, ci doar să continue pe cîl posibil inițiativile guvernului viitor. Cu un singur corectiv: se va urmări o mai optimă corelare a preșurilor cu salariile și o administrare strictă a resurselor alimentare. Principala sarcină a noului guvern rămîne aceea de organizare a alegerilor și este pentru noi un motiv de neliniște faptul că primul-ministru n-a reușit să-și clarifice opiniunea în privința succesiunii: alegeri locale mai înainte, sau alegeri generale legislative? Dl. Theodor Stolojan, exitant, și prea puțin sigur pe sine, nu pare capabil să-și asume o politică pe cont propriu, așteptând mai înainte să se cristalizeze în jurul său o poziție dominantă pe care să-și sprijine hotărîrile. În situația în care alegerile generale vor proceda pe cele locale, avantajul prezenței liberalilor în guvern se va restrînge la minimum. Ne așteptăm, astăzi, ca în această privință să se dea o bătălie importantă.

ÎN LOC DE CRONICĂ PARLAMENTARĂ ADEVĂR ȘI PROPAGANDĂ

La Congresul al doilea al U.D.M.R., din luna mai, de la Tîrgu Mureș, un delegat din secuime propunea ca printre obiectivele Uniunii să fie trecute și cîteva revendicări lipsite, evident, de realism politic: recunoașterea limbii maghiare ca limbă oficială, predarea în scoli a istoriei Ungariei și.m.d. Care a fost ecoul acestiv al acestor propunerii nu este foarte importantă, dar ceea ce ne interesează acum este că propunerile nu au primit sprijinul majorității, că a fost privită ca o opinie rezonabilă, dar tolerată în modul cel mai firesc, în virtutea principiului democratic al libertății de exprimare. Ce s-a întâmplat în mic în sala congresului poate fi regăsită la scară întreagă societății maghiare din România. Vom înțelege atunci că este o mare greșeală să refuzăm comunității maghiare increderea că poate elabora o conduită politică realistă. În sinu acestei comunități sunt destule tensiuni pe care ar dorii să le rezolve singură, fără a fi supusă unei presiuni psihologice permanente. Efectul este de multe ori contrar celui dorit și să nu ne mirăm dacă cei care îl-au privit azi pe Kátona Ádám ca pe un excentric ce nu merită să fie luat în serios, mulții vor spune că are dreptate. La veștea prezumtivului referendum de la Lutia, pentru care U.D.M.R.-ul își declinase orice răspundere mai înainte ca opinia publică românească să afle ceea ce. Parlamentul României a pierdut o zi întreagă pentru discursuri patriotice și în același timp amenințătoare. N-a stat nimănii să se întrebe ce s-a întâmplat în realitate și care sunt dimensiunile evenimentului.

De la articolul publicat într-o obscură revistă poloneză precum și de la guvernul în exil de la Budapesta, lucrurile au evoluat ascendent pînă la paroxismul de săptămâna trecută. După o fumătoare de zi de discursuri, a

s-a așteptat un anumit moment pentru a fi difuzat nu poate fi susținută. Se pare doar că partizanii prezentării lui imediat au reușit să-i coptăgă pe cei prudenti, profitind de surescarea generală provocată de prezumtivul referendum asupra autonomiei secuilor. Astăzi cum se programase, deci, la începutul săptămînii, joi a fost prezentat Raportul în plenul adunării și, aşa cum stim, ședința a fost transmisă integral la televiziune. Ne putem de asemeni întrebă care au fost efectele urmărite. Unul ar fi un efect de intimidare; un altul — poate nepremeditat, ci doar ca efect secundar, neinvoit de contraindicății — a fost cu siguranță crearea unei imagini a adversarului, a celiacă care — în mintile cele mai simple — poate să stea la originea tuturor relației. Un potențial tap îspășitor. Prezentarea acestui Raport este și o revanșă a naționaliștilor din Parlament, care, de atâtea ori acuzați, fie de colegi, fie mai atât de presă, pentru manifestările lor excesive, au avut acum prilejul de a veni cu fapte care să le intemeieze atitudinea. O primă observație înăuntră este că Raportul nu a strict împăcă și că, alături de faptele neîndoioinice care ar fi trebuit să intră imediat sub incidență legilor, există o punere în context istoric care li prezintă pe maghiari și secuici ca pe dușmani nostri de secole. O dezvoltare cu tendință ideologică care aduce deservicii Raportului, mai ales în eventualitatea în care va fi tradus într-o limbă de circulație internațională. Străinii sunt foarte sensibili la tonul discuțiilor și sunt convins că o secolă inspirată de fapte ar fi fost de preferat limbajului patetic al unei istorii rămasă parțial la mentalitatea Scărilor Ardeleane. Raportul, an său înăuntră autorului lui, într-o scură conferință de presă, are în primul rînd rolul de a sluji la reconciliere între grupurile etnice din Transilvania. Nu le contestăm buna intenție, dar lungul sărăciu al proiectelor de deznaționalizare făcute de unguri și secui în Ardeal, corelate cu mai recentele tulburări, și de natură să creeze imaginea unei dușmani irreconciliabile, care trăiește dincolo de istorie. Ce putem aștepta de la dușmanii nostri de vecinătate? — pare să spună concluzia acestui Raport. Adevarul trebuie rostit

de fiecare dată răspicat, dar adevarul nu stă doar în faptele însele, ci și în modul în care sint ele valorizate. Săptămâna trecută Parlamentul nu ne-a lăsat deloc impresia că urmărește cu toată sinceritatea o reconciliere, ci, dimpotrivă, că a găsit prilejul unei revanșe în plan propagandistic.

Așteptăm cu tot interesul începerea dezbatărilor pe marginea Raportului, dar ne temem că ele vor fi aminte fără termen, așa cum s-a întâmplat și cu Raportul asupra evenimentelor din martie trecut de la Tîrgu Mureș. Să există destule temeuri să credem în această amintare, deoarece puțini mai au interesul ca subiectul să rămîne în plină actualitate. Maghiarii își doresc prilejul de a reevalua faptele și de a întreprinde măcar o disculpă parțială, invocînd aspectele cantitative, dar mulți alții, din toate grupările politice, ar dori să evite rediscutarea unor probleme atât de delicate. Manifestindu-se fără rezerve în sprijinul concluziilor Raportului, ar accentua situația conflictuală, iar prin formularea unor rezerve să expune (așa cum facem noi în sine în momentul de față), acuzațiilor că se pun în solda dușmanului, riscând o serioasă pierdere de capital electoral.

Pagina realizată de HORATIU PEPINE

GUVERNUL – O ECHIPĂ CARE VINE, ÎNCEARCĂ ȘI PLEACĂ

CONVORBIRE CU ANDREI PLEŞU

Cum percepți acest final, domnule ministru Andrei Pleşu?

Excluzind pateticul și solemnitatea, pentru că trebuie să învățăm că unul dintre elementele esențiale ale vieții democratice este aspectul curent al schimbării unui guvern, al demiterii sau al demisiiei unui ministru sau al unui cabinet întreg. Cât vreme, în viața politică, noi vom percepe asemenea întâmplări ca pe niște lucruri fatale, enorme, căci vreme nu căpătăm sensul naturalejii absolute a unei asemenea proceduri, vom rămâne grevați de o anumită mentalitate care nu are nimic de-a face cu gindirea și cu experiența politică. Si trebuie să ne cempem, măcar cu forma, așa cum am făcut-o în toată istoria noastră, de vreme ce n-avem fondul — să ne cempem deci, prin a nu ne mai lăsa tulburări de modulația inevitabilă a vieții politice, care nu mai produce miniștri pe viață, guverne pe viață, președinți pe viață, parlamente eterne, ci, doar, echipe care vin, încearcă și pleacă.

Ei sunt euforie că am ajuns la un capăt de experiență; mi se pare că merită să fac experiența asta, dar mi se pare că mi-am atins limita, că să spun așa, în materie de administrație și de politică și că era foarte util să pară și alte variante.

Vă este indiferent succesorul dv?

Nu. Mărturisesc că nu. Sunt atât de la-necup de drum, încât lucrurile abia pornite pot fi foarte ușor demonstate dacă succesiunea nu are un anumit echilibru și o anumită coerentă. Deci, nu-mi era deloc egal cine vine după mine, nu pentru că mă socoteam de neinlocuit, ci pentru că România are nevoie acum de o coerentă pe termen lung și nu doar de puseuri de cîteva luni. Numirea d-lui Ludovic Spiess, în contextul dat, mi se pare o

soluție bună, o soluție prin care se poate asigura continuitatea lucrului început. Pentru d-l Spiess o să fie ceva foarte greu, dar nici mie nu mi-a fost ușor. D-l Spiess are însă capacitatea administrativă — am verificat acest lucru cu ocazia Festivalului George Enescu —, în așa fel încât să facă să funcționeze un mecanism. Are nevoie de ajutorul echipei lui, de înțelegerea guvernului în care este integrat și de mai multă cordialitate din partea confrăților lui. În general, ministru culturii și cinea descoperă destul de repede că oamenii de cultură sunt contra lui. O să bea și d-l Spiess această cupă, dar sunt convins că tonusul lui nativ o să-i ajute.

Ce oameni de cultură au fost impotriva dv?

Mulți. Si în mai multe momente: a fost un prim moment de euforie initială, când lucrurile păreau să fie într-un perfect acord, un al doilea moment a fost cel în care mi s-a spus că și rușinos că nu plec și, un alt moment, cind mi s-a spus că și rușinos că vreau să plec. Față de această consecvență în trei timpi și opiniei publice, mi se pare că încăpătăinarea mea s-a dovedit utilă. Sunt însă de acord că pentru un om care nu-a renunțat definitiv la exercițiul profesionului său, a pres lungă înținderie în administrație și în politică reprezintă un pericol mortal. Drept care, în economia proprii mele vieții, faptul că istoria a dus la o asemenea schimbare radicală de cabinet ministerial este un beneficiu.

„Înainte”, v-ați gândit vreodată că atunci putea fi ministru?

Niciodată. Absolut niciodată. Si sper să nu uit că-am fost.

Ce veți face de săptămîna viitoare?

Mi-am făcut iluzia că voi avea mai

mult timp. Sunt la orizont și complacere a programului meu de viață dar, în orice caz, voi încerca să mă integrez încep-încep propriului meu portret, adică, să revin la ritmurile mele, la deprinderile mele, la preocupările mele și, dacă se poate, să mă odihnesc un pic. În rest, nu am deci proiectul unei libertăți personale sporite. În acest doi ani am fost un om care și-a pierdut întrucătiva identitate și libertatea, un lueru, de altfel, inevitabil cind intră în acest tip de rol.

Mi-ai spus la un moment dat că în acest interval și în acest tip de rol v-ați păstrat normalitatea.

Ei imi fac iluzia că da. Dar asta este o chestiune pe care, pînă la urmă, trebuie să o judece alii. Ceea ce pot declară eu înaintea împăcată este că am făcut efortul de a-mi păstra normalitatea, mai ales într-o lume care nu e deosebită normală. Si dacă, în acest final, am și o componentă de amărăciune, ca rezultat din sentimentul mereu confirmat, din păcate, că lumea în care ne mișcăm și la toate nivelele ei, deviată. O lume dezechilibrată, o lume confuză, o lume intoxicață. Si va trece mult timp pînă cind această lume să intre într-un ritm social, politic, economic și spiritual acceptabil. Sper că vindecarea noastră să se producă mai rapid. Cind mă uit de Jur-imprejur, am senzat că noapte prea le-a legat mai repede și nouă ne lese prea încet. Mă uit la bulgari, de pildă — mereu ne uităm la bulgari, sănătatea noastră vesnică în România — și constat că de repede au obținut ei un portret plauzibil european: niște alegeri cu o anumită stilistică, în care nu s-au înregistrat grobănișme, alegeri din care a rezultat un echilibru al voturilor, dovedind civilizație și maturitate. Mi se pare lamentabil faptul că noi nu reușim să articulăm o astfel de imagine. Că mereu avem un aspect legat din comun. Că totul la noi are conotația excepției. Prea suntem speciați. As preferă să avem mai multă generalitate în definiția noastră națională. Sunt prea rare. Suntem unici. Si unicitatea asta ne joacă renghuri și ne costă.

Ați lucrat ceva în acest interval? — mă refer la ceea ce făceam înainte de decembrie '89.

Nu. Nimic. Am încrezut în primăvara trecută să ţin niște cursuri. Am tinut vreo cinci și pe urmă am eluat. N-am

scris doc în materialele curente. Am citit foarte puțin.

Ați avut momente de nostalgie legate de vechile dv. preocupări?

Nu. Adică, nu am mai avut răgăzuri necesare ca să-mi descoțără sau să-mi redescopăr această disponibilitate. Problema asta a fost, pur și simplu, pusă între paranteze. Nu am avut deci momente de panică, momente în care mă găsesc dacă mai e reversibilă această evoluție. Si încă mă întreb. Sigur că „voi face totul” ca să recuperez ceva, dar încă mă întreb dacă o să fie sim-

plu. Cred că v-a schimbat această experiență?

Da. Am imbiținat rapid. După doi ani de viață de acest tip, să simt un om mult mai bătrîn — cu avantajul că am cîștigat o cantitate de experiență de viață într-un timp relativ redus, experiență pe care, în mod normal, n-ai fi cîștigat-o deci în mulți ani, dar și eu dezavantajul unei uzuri în alcătuirea mea biologică pe care speram să o percep mai tîrziu.

Dar în raporturile dv. eu intelectualii — practici, i-ai cunoscut pe toți ai-cum — v-ați schimbat?

Pe lîngă amărăciunea de a constata că societatea civilă românească nu reușește să se articuleze, în acest final, am și amărăciunea că raporturile cu intelectualitatea, cu creațivitatea său dovedesc mult mai dificile deci mi-am imaginat. Stiu că această marturisire o să contrarieze. Dar, ca să nu spun mai mult, sună adine nevoie, și mă bucur că există perspectiva, că, măcar cîțiva ani de-acum înainte, să întâlnesc cît mai puțini intelectuali, cît mai puțini artiști. As preferă doi-trei ani de pustiu sau de ambianță pastorală în care, din cind în cind, să nu întîlnesc deci oameni simpli. Cind cîști un om normal, faci un număr restrins de contacte, în funcție de un program și de o rețea relativ restrinsă de prieteni. Cind esti însă într-un asemenea post, incasezi întreaga comunitate. Am o mică îndigătie finală care, sigur, încep-încep, va trece. Sună o uriașă nevoie de singurătate. Chiar dacă par o natură joasă, în realitate, îmi plac și suport bine singurătatea. Iar luerul care mi-a lipsit cel mai mult în acest doi ani, a fost singurătatea. Abia aştepă să mi-o re-eștupă.

RODICA PALADE

AL. PALEOLOGU

A ALERGA DUPĂ CONCLUZII

A fost o vreme, între cele două războaie, când cota lui Flaubert era foarte scăzută, iar stima intelectuală pentru el — năla. Era epoca în care, bunăoară, Gide se lepăda de „stil”, pe care-l considera un fel de garnitură supradăugată și fără rost. Era epoca în care Gide, convertit la comunism, își umplea jurnalul, pagini după pagini, cu cea mai lamentabilă expectorație stalinistă și în care, re-generează prin efectul aceluiai convertirii, scrie incredibile Nouvelles nourritures, apărute în 1932 și egalat poate numai în „lagărul socialist” din anii elnicenți (dar cu deosebirea că el le scria fără altă constrângere decât tutela lui Bernard Groethuysen și moda stângăriei de atunci, ea și de mai târziu, sănătate, spre onoarea lui, lămurindu-se și scriind adevarul, și a pierdut prietenia, „inteliecuților de stânga”). Stupiditățile acestei treceau în ochii acestor inteliecuți drept literatură gravă, plină de sens și substanță. În vreme ce Flaubert era privit ca un debil mintal, un caraghios care și gargarise frazele după ce le scriea la disperare noști întregi, rupând și aruncând la cos foale după foale până ce cu chia în val se alergă cu cățeva fraze. „Ce pauvre grand écrivain” scriese despre el Anatole France, adăugând „cet homme n'était pas intelligent”. Această părere a primit și s-a transmis de la o generație la alta. Paul Valéry scrie, de exemplu, în Colectele lui: „Bouvard et Péécuhet, livre assez bête, comme son auteur l'était”. Mai recent, acum vreo zări an, Constantin Noica, scriese: „Educația sentimentală era mai proastă carte a culturii europene”. Judecata aceasta Noica o preluase, întărind-o, din manualul de literatură franceză după care invățase la liceu, manual pe care l-am avut și eu, unde Flaubert era prezentat firește cu obligatorie referință didactică dar cu rezerva că Educația sentimentală e o carte rată, o tentativă românească esuată. Manualele epocii perpetuau asupra acestui roman recepția osîlă a unor contemporani artăgoși ca Bar-

bey d'Auréville și Saint-René Tallandier. Nici autorii acelor manuale, nici profesorii nostri, nici Noica, nu reînșuseră că între împăcatul Marcel Proust demonstrase într-un studiu celebru, extraordinar artă flauberiană tocmai despre L'éducation sentimentale, și profanizarea implicărilor ei. Valéry, cu teribila lui suficiență, privindu-l pe Flaubert de foarte sus și fără ea mai mică atenție profesională, scrie în aceeași Colecte: „Flaubert, cît înfortuné, s'etait fait eroire qu'il existe une manière, et une seule, de décrire un porte-allumettes”. Acești fel cam înțepenți ai lui Valéry de a considera serpulenții expresivi și testarea frazelor ale lui Flaubert, revine în fond la și la ad literam butada lui Michelangelo despre statuia care zace în blocul din care ar fi destul să înălțări cu dalia marmura prietoioare. Chiar Valéry, tot în aceeași Colecte, spune la un moment dat că scriitorul și un om care nu și găsește evantele și din cauza asta le căntă.

Aceste reflexii îmi sunt sugerate de o carte relativ recent apărută, Bouvard et Péécuhet, de Roger Kempf. Acest autor (care nu trebuia confundat cu defuncțul Robert Kempf) este traducătorul cătorva opusele ale lui Kant și are, pe lângă acestea, un palmares destul de interesant, un eseu despre Diderot, alii despre Baudelaire, studii de sociologie ariei, iar în colaborare cu regretul Jean-Paul Aron a dat o lucrare înținută la pénis et la démorphisation de l'Occident, care nu este o carte de scandal, cum să-ri părea credică, ci un studiu de simbioză culturală.

Introducându-l pe Flaubert într-o triplăță cu Bouvard și cu Péécuhet, autorul duce mai departe sugestia dată de Flaubert însuși cu celebra propozitie Madame Bovary c'est moi! Nu mai puțin ar fi putut Flaubert spune: Frédéric Moreau c'est moi. El e unul din rarii autori, poate singurul, în tot cauzul unul din foarte puțini, care, ipostazindu-se într-un personaj, nu-si are compensatorii toate gloriile și virtuile de care ar fi vrut să sărbătore, să cum să facă G. Călinescu transpunându-se în arhitectul Ioanide. Flaubert s-a transpus într-un personal mediu și, firește, nu lipșit, de unele plăcute sau bune insușiri omenești. S-ar putea, mergând poate puțin prea departe propune și un mai Mr. Homais, c'est moi! Iar titlul cărții lui Roger Kempf, Bouvard, Flaubert et Péécuhet, pune punctul pe !: e clar că Flaubert î-a extras din sine însuși pe cei doi amploați pensionari seosi de știință. Evident, și Ispitirea Sfântului Antonie poate fi elită

sub similară exergă: Sunt Antoine c'est moi, dar această variantă nu comportă decât o infimă și secretă doză de ridicul, insinuat cu extremă discreție și perfidie, în vreme ce în Bouvard et Péécuhet astăzi în desfășurarea nestăpânită și totală a unei comedii scientifice universale. Atât eu Sfântul Antonie că și cu cel doi copișii encyclopediei avem de a face cu un donjuanism desălvățiat al doctrinelor, enigmatelor și terapiilor, la primul în context alexandrin dar la celală doi în context contemporan, pozitivist și, am putea zice, popular, în sensul că Bouvard și Péécuhet sunt lampadoforii emancipării poporului prin răspândirea stîntei, așa cum vedea ideologia optimistă și secoului trecut și cum apare în Renan în L'avenir de la science. Hipertucidul — și neeruțătorul cu sine — Gustave Flaubert, omul care în fața prostiei se lasă prădat unor mâini enorme dar mai cu seamă unei flăcării homeric, întreprinde studiul naturalist și societății începând cu sine însuși, precizez: studiul naturalist al prostiei umane pornind de la sine însuși. Dacă vedem aceasta, și nu e greu de văzut, atunci Valéry nu apare ca un alt Monsieur Homais, dar un Monsieur Homais quel și ignorare.

Intradevăr, așa cum îl face pe acel altă ego al său care e Monsieur Teste să declare la bêtise n'est pas mon fort, crezând că astăzi ar putea fi formulă celei mai pure inteligențe, Valéry se reconoște incompetență în materie de prostie, ceea ce pune un destul de ingrijorător semn de întrebare asupra competenței lui în materie de inteligență. Cine nu e competent în materie de prostie nu poate să observe cu perspicaciate la sine însuși și i se poate întâmpla, în lui Valéry bunăoară, așa cum nu de puține ori constatăm în Cailele lui, bineînțele, printre numeroase alte însemnări admirabile, să înălță înainte cu prea penibile prostii tocmai cănd își la niste aere mai transcendente. Una din cele mai esențiale manifestări ale inteligenței și de bună seamă alergia la prostie, ceea ce presupune în chip solidar o fascinație a prostiei și deci o remarcabilă pățeție. În materie: la bêtise est justement mon fort. Flaubert, obsedat de figura apresie mitică și carnavașecă, pe care o crease ca un element evazi-folcloric între prietenii, a lui Le Garçon („Băiatul”), reprezentând prostia triumfală, bunăoară, infâșabilă, ireplicabilă, Flaubert care repetă transportat și entuziasmat adjectivul „honorarne!” pentru ascuțințile și opțiunile acestui Garçon Flaubert autorul Dictionarului Ideilor primește și alcătuitorul

Sottisier-ului, a fost, poate, impreună cu Caragiale, cel mai strănie expert în materie de prostie. Expert prin studiu, prin competență insușită, și expert prin un fier congenital, prin vocație și pasiune. Desigur, mai există și la alii mari scriitori esențioane de discursuri stupide, bunăoară la Cehov și la destul altii, dar nimeni nu a atins, ca Flaubert, cu discursurile săi la comunitate agricole din Madame Bovary și Caragiale cu cele din Scrisoarea pierdută, nivelul acela fanastic și irezistibil care le conferă acestor autori calitatea de docteurs ès sottises humaine, așa cum Balzac și-o revendica pe aceea de docteur ès sciences sociales (denumire care atunci încă nu exista, a inventat-o el).

In calitatea aceasta Flaubert a dat una din cele mai lapidare definiții ale prostiei, într-o scrisoare către Louis Bouilhet: oui, la bêtise conduse à vouloir conclure. Fraza aceasta poate să socheze, fiindcă în genere totă lumea alcătușă după concluzii, căută în orice argumentare sfârșitul, adică nu argumentele ei concluzia: oamenii nu se adună, se simt aliniati sau adversari pe temeiul „concluziilor” pe care le adoptă (căci concluziile nu se „ragă”, ele se adoptă, de aci vine și autoritatea ideologilor: o ideologie nu și altceva decât un pretext pentru o concluzie). Ideologile se sustin să intrețină, la „sedinte” sau în discuții: ele impăla atitudini, luările de poziție, militantism. De pildă poziția lui Farfuridi și Catavencu, a lui Rică Venturiu, a lui Coriolan Drăghici. Dar nu numai acestea, în auditoriu public, ci și în cadrul intim, discuțiile între „amici”, între Lache și Mache, ce sunt altceva decât dezbateri ideologice, întemeiate pe un cert encyclopédism, ca în O lacrimă, Situația, Atmosferă înălțată. Inspectiune și astăzi mai deținătoare. Lache și Mache sunt o specie mai guralnică și mai puțin laborioasă, a categoriei Bouvard și Péécuhet, o specie mai balcanică dar de aceeași esență. Dar mare vizionare a lui Flaubert, mareea lui lectie de anatomică intelectuală și mareea lui premoniție istorică, se aplăcă de fapt la doi contemporani ai lui, a căror posteritate a fost glorioasă și grea de consecințe: înămărcarea istorică reală a binomului Bouvard și Péécuhet (dag nu în triplătă cu Flaubert), întrucât nu se însoțește cu nici un fel de simț autoerotic și cu nici o fărâmă de hax, mai exact cu nici un pie de fier în materie de prostie, cu nici un tez de alergie la ea — se numește: Marx și Engels.

MAROSI BARNA

DONALD PARALITICUL

Să ne reamintim cum era pînă de-nazi. Una din cele mai insidioase găselinje ale zilei de ieri era **autocenzura**. O formă mintuită de durere — de autodistrugere. În cei patruzece de ani ai lui **ancien régime**, gazetarul a fost nevoit să se transforme într-un maestru al autocenzurii: experiența îl deprinsese cu toate tipicurile. Reporterul nu reușea să rămână în profesie decât cu prețul vătămării conștiinței și al stîrbirii simțului moral: văzul, auzul și deveniseră selective, simțul olfactiv adomă — nu observa nimic din ceea ce nu voia să vadă.

Situatia se simplificase în modul cel mai optim cu puțință: redacția „**producea**” între corzile totalei avan- și postcenzuri: de fapt, nu se putea luce. În nici o chestiune, vreo decizie independentă. Cea mai degradantă invățatură de minte: din ceea ce nu se publica (deci nu se trimitea la cules) nu ieșea niciodată scandal. Acesta fiind postulatul primordial: să nu se producă vîlvă.

E bine, care e situația astăzi? În adevăr, nu mai există nici o urmă de cenzură, ultimul și definitiv fur este adeverarea, hotărîră de comitetul de redacție. După informațiile ce le dețin, în mass-mediu maghiari din România, nici una dintre publicații nu cade sub incidența cenzurii, doar ofișul autorizat al guvernului citește ce poftesc după apariție. Se face, deci, că cenzura nu mai este, dar s-a lăvit o altă mecanismă. Poți scrie ceea ce volești — dacă autocenzura paralizantă mi-o îngăduie. De altminteri, și deunăzăi eram liber — în felul meu — nu puteam scrie nimic, deci nu eram legat prin nimic de dictatură, de partid, de ideologia lui. Astăzi, într-adevăr, sunt mai liber, deci și mai angajat decât fusese vreodată. Dumnezeu mi-e martor — de cîte ori scot hirtia din mașină și-o fac bucătătele — să nu carecumva să lezez interesele noastre comune, ale tuturor, interesele maghiarilor din Transilvania. Această legătură și răspundere conștient asumate, care îmi guvernează intențiile, este unicul punct de vedere unicul vector. Sîi, tocmai din acest motiv, mă simt ca acel om politic din America, anchilotat, ironizat de presa locală cu apelativul **Donald paraliticul**. De cîte ori nu mă simt „paralizat” de gindul ca nu cumva să aștern pe hirtie vreo frază care să poată fi întoarsă împotriva-mi, ce-i drept, cu un dram necesar de res-voință: la noi orice poate fi folosit împotriva-ne...

Sînt momente cînd deschid carteau și-l citește pe Tamaș... (Tamaș Aron, scriitor, dramaturg, ziarist transilvănean, n. tradiț.). Sîi, citez. În 1935, Tamaș Aron scria următoarele: „Mărturisesc că sunt clipe cînd mă gîndesc la destinul maghiarilor din Transilvania cu atită îngrijorare încît îmi trece prin minte un singur gînd: ce fel de moarte să preferăm? (Cu toate că) nu aparțin tagmei sufletelor disparate și am afișat mereu că nu se pot nimici nici spiritul, nici solul care-i rodește: poporul; un popor nu poate fi lichidat. Acum însă, între noi fiind vorba, o putem mărturisi: se afișă o cale pentru nimicirea spiritului și chiar și a norodului: dacă noi însine contribuim la această nefericită întreprindere”.

De multe ori aud, îmi revine în minte, ecolul acestor rînduri: „dacă noi însine contribuim...”. În săptămîna trecută am ascultat cu răsuflarea tăiată ce mi se spunea la telefon, am citit comunicate-declarări difuzate prin ziare, interviuri realizate la Arad, unde oamenii noștri politici s-au comportat cu grăja unor elefanți din buza unui magazin de porțelanuri, oferind un „magistral exemplu” de modul cum trebuie destrămată o coaliție politică în vremuri de criză, cum se organizează un puci distructiv, cum se pot rupe relații unei posibile alianțe, cum să te apropiști — mult prea mult — de cinismul puterii, cum să faci zimburi fotoliilor de plus, ale secretaridelor de stat, ale ministerelor... Un spectacol dezagradabil. După care ce-a urmat? **Lătită!** Ca să vezi ce se întîmplă cînd orbii și surzii se îngheșează în față, cînd deshumă o grenadă, pe care ce scrie? „autonomia regională a secuimii”, și jonglează în văzul tuturor cu ea... Câtă dreptate au, totuși, cei ce spun: dacă noi maghiarii am face

o politică înțeleaptă, căpitanii **Vetrei** și ai **P.U.N.R.** ar fi nevoiți să-și inchidă taraba! (Autoguvernarea locală, autonomia se vor întări, oricum mai tîrziu, ca parte a societății civile.) Dîn păcate, n-avem strategi. Dîn acest motiv, se pot ivi astfel de provocări, astfel de acțiuni necontrolate și irresponsabile, ca cele de acum, cînd diletanți în ale politicii își fac mendrele în „interesul” a două milioane de maghiari... „Dacă și noi însine contribuim...

Se cuvine să scriem în fiecare zi, săptămîna, mereu, că niciodată unitatea națională nu a fost mai necesară ca acum — unitatea maghiarilor din Transilvania, deopotrivă cu unitatea lor cu forțele civile românești. Cu atît mai mult cu cît, de la din mai, de la Congresul U.D.M.R. de la Tg. Mureș s-a văzut împediat că s-a isprăvit cu vechea, națională unitate de monolit; evident, peste cîțiva ani, unitatea poate deveni o coaliție electorală elastică. Dar deocamdată, înaintea și în timpul schimbărilor de sistem, în România asemenea încercări ca cele „proclamate” la Arad ori Odorhei nu pot avea decît darul de a spulbera și puțina concordie existentă — unitatea —, creădătorită reflexului de autoapărare spontan apărut după Crăciunul lui decembrie '89.

„Dacă nu cumva și noi însine contribuim...” Aș putea înțelege dacă înamicii noștri, **vetrișii** ne-ar inocula, prin contrabandă cu diferite „initiative”, „ziel”; dar mi-e greu să pricep de ce trebuie să ne tulburăm noi însine apele. Răspindirea ideilor de import, născocite aiurea, de suflete imposibile este o lucrare îndeosebi pernicioasă; națiune-associată, parte din națiune-associată; și cîte alte cugetări de acest tip mai circulă oare, din gură în gură, apoi le preluă gazetele, asociatiile de gurești, le propovăduiesc, „zângâne halbardele”, „vîlind ca vîjelia” și apoi să te și... Nicicind lumea n-a fost mai receptivă și niciodată sufletul n-a fost mai neajutorat. Pieleare idee, oricît de calpă, e luată de bună. E dificil să fii onest în astfel de vremuri; se face de parcă înrăușită tăcerea ar fi cea mai potrivită alternativă. Ne aflăm adunați într-o arcă a lui Noe. În mijlocul poporului est-european, muntele Arnaț e încă departe și nimeni nu știe cînd va sosi porumbelul în cloc cu ramul de măslin.

Se face cînd acum mai mult decît oricind să-ri cuveni să fîm sincer unii cu ceilalți, capabili de deschidere, cumpătare, apă și pregătiri pentru dialog. „Chiar dacă pana mea nu poate așterne pe hirtie tot ceea ce gîndesc, nu îmi pot îngădui să scrie altminteri decât simt și gîndesc” — am citat dintr-un meseriaș al scrișului, un redactor din vechime, foarte stimat. Să ne gîndim și după un veac și jumătate la asertiunea celui mai mare redactor al presei ungare, Kossuth Lajos. Ce-i drept, din cauza principiilor sale și-a primit o „dreaptă recompensă”: emigrația.

(Apărut în *Romania Magyar Szó* din 15 octombrie 1991)

Traducere: T. SUGAR

ZSIGMOND LÁSZLÓ

CRIZA POLITICĂ A COMUNITĂȚII MAGHIARE DIN ROMÂNIA

Societatea politică din România a conținut în stare latente toate crizele izbucnite după momentul nașterii (sau renașterii) ei din decembrie 1989.

S-a vorbit mult despre criza morală a societății românești, despre lipsa valorilor ordonatoare, în fine, s-a vorbit despre diviziunea societății românești și exaltarea sentimentului național în scopuri electorale. Toate aceste analize au sfîrșit de cele mai multe ori prin punerea sub acuzare a Puterii Intemeiate pe minciună.

S-a vorbit mai puțin despre criza care afectează partidele opozitionii democratice, unite (din păcate, numai formal) în Convenția pentru instaurarea democrației. Dar pare cert că această criză a existat în mod latent în chiar momentul reîntrării în legalitate a partidelor istorice, care au moștenit deopotriva tradiția de paride adverse din perioada interbelică.

Mai puțin și discutat despre criza comunității maghiare de la noi (iar presa în limba maghiară în locul unor analize lucide a prezentat doar cîteva divergențe de opinii), se pară mai mult conflictul personal între liderii actuali.

U.D.M.R. nu face excepție de la situația mai generală pe care am enunțat-o mai sus, conținând crize latente din chiar momentul constituției sale.

Una dintre primele crize, care a fost de astfel soluționată și depășită, a constat în ambiguitatea relațiilor dintre U.D.M.R. și Frontul Salvării Naționale, datorată în parte persoanelor care au inițiat nucleul U.D.M.R.-ului din București și care au avut legături strînsă cu nomenclatura instalații la putere după 22 decembrie 1989. Se pare că pentru a cîstiga suportul populației maghiare pentru un U.D.M.R. profrondist a fost dată la televiziune o declarație în numele Frontului Salvării Naționale (la 7 ianuarie 1990) care nu obliga pe nimeni la nimic, dar dădea în schimb largi posibilități de interpretare în sprijinul revendicărilor comunității maghiare. Chiar la primul Congres al U.D.M.R., într-un proiect de declarație, s-a folosit sintagma „puterea de stat legitimată de revoluție”. Acest tip de exprimare care demonstrează un pacă cu o putere ce nu și demonstrează suficient legitimitatea a fost puternic criticat, ba mai mult, condus că provizoriile la Uniunea a fost reînnoită. După acest prim congres devine împede că U.D.M.R. ul va fi în o-

poziție netă cu orice putere exercitată de nomenklaturi regimului anterior.

Dar sunt cîteva crize care acum au început să se manifeste și par foarte dificil rezolvabile. Există mai întîi o discrepanță netă între promisiunile electorale și posibilitățile momentului pe termen scurt și mediu. Principala promisiune electorală U.D.M.R.-ului a fost asigurarea sistemului de învățămînt de toate gradele în limba maghiară. Dacă înainte de alegeri această promisiune mi s-a părut iluzorie ca sănătatea de reușită pe termen scurt, acum îmi este și mai clar că nici societatea politică românească, nici societatea civilă cu mentalitatea ei actuală nu doresc să tolereze realizarea acestor revendicări. Drept consecință, parlamentarii U.D.M.R.-ului au ajuns într-o situație delicată, fiind nevoiți să facă unele concesii pentru a obține garanții aproximative, privind învățămîntul în limba maternă pînă la nivelul liceal, inclusiv în anumite profili (uman și real).

Urmarea, din punct de vedere politic, este radicalizarea unei părți a societății politice maghiare pe plan local, fapt care va putea fi utilizat de partidele extremiste în campania electorală. În această situație întrevăd doar două soluții. Ori societatea civilă și politică românească va oferi soluții asemănătoare cu cele formulate de P.A.C., bunăoară, ori reprezentările politice ale comunității maghiare se vor modifica inspirind o campanie electorală bazată pe niște promisiuni imediat realizabile și, totodată, pe niște modalități tactice și strategice adecvate. Din păcate, nu sunt convins că maturitatea societății maghiare se ajunsă la un nivel care să îi permită să facă diferență între realizul unei promisiuni cu șanse de înfăptuire și evenuala demagogie prin care se lansează promisiuni (legitime în principiu), dar care nu pot fi satisfăcute în timpul mandatului primit.

Mentalitatea ale totalității înculcată de 45 de ani persistă încă în societatea maghiară. Aceasta au determinat ca U.D.M.R.-ul, ca organism politic în primul rînd, să se considere formal și reprezentantul cel mai în dreptățि al societății civile maghiare, ba chiar să încearcă să devină catalizatorul ei. Am spus formal, pentru că germanii societății civile există și se dezvoltă foarte bine fără îmobilurile venite din partea unui organism politic cu vîză inclinații absolutiste. Dificultatea întâmpinată de U.D.M.R. în legătură cu tendințele autonomiste ale unor grupuri din secuime a fost tocmai această identificare formală cu întreaga societate maghiară de la noi. Ultimul evenimente au obligat U.D.M.R.-ul să recunoască faptul că reprezentarea sa nu este totală, neputind să-și asume tendințele grupurilor de care s-a delimitat.

Sunt mulți maghiari care au fost dezamăgiți de U.D.M.R. din cauza acestei pretenții inițiale de reprezentare totală și îndotodată dezamăgiți și de evoluția întregii vieți politice din România.

Dacă, în cîndă acestei crize generale și specifice, la alegerile viitoare U.D.M.R.-ul își va păstra rezultatele electorale, atunci cred că se va putea considera doar că un număr însemnat de cetățeni români consideră extrem de important ca limbă lor maternă să obțină un statut legal. Una dintre dorințele noastre, poate, este de a căuta soluții și pentru această problemă, care să mulțumească pe cel interesat și să poată în același timp să fie acceptată de întreaga societate românească.

PRESA ÎN PERICOL!

Poezie și contabilitate

AMFITEATRU

Revista de cultură

„Amfiteatru” a luat ființă, cum se știe probabil, acum mai bine de două decenii și jumătate, după ideea unor studenți de la filologie, deveniți în timp membri marcanti ai generației ’60. Au lucrat aici Blandiana, Buzea, Sorescu, Păunescu, Bălăgu, Alexandru și alții. Au venit apoi cei din generația ’70, mult mai înegal valoare și imprăștiat prin genuri foarte colorate, de la poezie (Flămând, Arbore, Sandru) la reportaj și, în special, la unul de limită, nici ca, nici magar, adică un reportaj bătând vesele și cimpili făcători. Exemplu tipic al acestui hibrid jurnalistic fiind Cornel Nistorescu. În fine, a apărut și generația ’80, cu critici publicați de „Amfiteatru” într-o de prin studenție (Teposu, Buduțu și, în ultima perioadă, subsemnatul). Vin, îță, și nouăzeciști, astfel că îndeosebi după ’89, în afara redactorilor Răzvan Petrescu, Alexandru Baltag, Tudorel Urian, ori Marius Oprea, ultima promovare s-a făcut și ea suzită din paginile „Amfiteatrului”. Simbolul acestor unice schimbări de stație rămâne poeta Constanta Buzea, redactor la „Amfiteatru” de la înființarea sa aproape de această dată) până în martie ’91. Făc acest istoric pentru a arăta că „Amfiteatru” a fost și sper să mai fie una din cele mai productive reviste culturale de la noi. Că privirea coerență sa, chiar o anume omogenitate stilistică greu de păstrat în anii comunistului, cred că și înțeles să mai insist. În urma micului puci redacțional din februarie ’90, grupul nostru destabilizator (Teposu, Buduțu și subsemnatul) a separat niste apă VII de niște uscături moarte, astfel că și „Amfiteatru” nostru și-a inaugurat noua ediție. Aș vrea să fiu foarte pragmatic și să spun că nici unul din cei trei (și probabil că eu în primul rînd) nu a avut fierbier comercial fără de care mai ales o revistă de cultură se stinge după o vreme. Noi, așa „Cuvintul”, el și „Amfiteatru” ne-am privatizat foarte tîrziu, prilej cu care statul nostru de drept și-a lăsat și bruma noastră de agonieală, astfel că am început încălzit. La fel ca în ianuarie ’90, de la zero absolut. Nici o clipă nu ne-am săfătuit să facem îmbogățiri de pe seama „Amfiteatrului”, după cum, trebuie să recunoșc, nici nu ne-am închipuit că vom intra într-o asemenea penuria pecuniară. E util, poate, să se știe, că la bilanțul anului ’90 revista „Amfiteatru” avea un cîstig de 80.000 de lei. Noi am rămas același, revista n-a coborât steagul, numai că traiile au început să scădă vertiginos. La fel, fără excepție, cu întreaga noastră presă literară. Am intrat și noi în acest bîlic sordid care înseamnă relația, inevitabilă, cu tipografillile românești. Alți bani, altă distraconță. Din păcate, acel început cu bucurările goale de care vorbeam a pus „Cuvintul” în imposibilitatea de a remarcă finanțarea revistei „Amfiteatru”. Poate și în urma unei mai vechi încordări la redactorul-suf cu unul din bosi DEP-ului, acesta din urmă a început să ne saboteze sistematic. Ca pe totă lumea. Revista nu era difuzată, nici măcar la nivel simbolic, prin municipii cu așteptat și verificat aspect cultural. Difuzorii particulari se blocau citind pe frontispiciu însemnul „revistă de cultură”. Astă deși am avut deusele exemplu, printre-o minime bunăvolință, difuzorii mai generoși vindeau întreg stocul de „Amfiteatru” predat. Ni s-a promis un ajutor din partea Ministerului Culturii, dar totu s-a dovedit o iluzie. Ca redactor-suf al acestei reviste am înălțat ultimul număr, cel pe lună ’91. A urmat o sedință de redacție în care am hotărât ca revista să apară într-o nouă formă grafică și să fie editată din interiorul Editurii „Cuvintul”. Existau astfel sunete din cîstigurile de pe urma editării unor cărți, să tipărim un „Amfiteatru” cochet, într-o linie grafică modernă, trimestrial, de 120 de pagini, în formatul „Vietii Românești”. Ar fi, ar fi fost, un „Amfiteatru” de altă substanță, categorială printre revistele noastre de cultură. Unul cu o mare flexibilitate tematică, cu numeroase speciale pe un subiect dat, de pus și de lăsat dintr-un raft de bibliotecă. Făcuserăm toate demersurile în soartă sens. Primul sumar era deja gata. Centrele de librării începuseră sondajele de tiraj. Jumătate din primul număr era deja gata, inclusiv portofele cea mai dificilă — mai multe

comentarii despre utopie, inclusiv două texte în exclusivitate primite din Canada și Statele Unite. Plus cronicile lui Negoișescu, plus un text despre Călinescu și lui Alexandru George, plus un admirabil set de poeme scrise de Emil Brumaru etc. Soarta noastră fusese crudă de-astă dată. Eu am devenit într-o tempă corespondentul la București al postului de radio „Europa Liberă” și timpul meu a început să aibă din ce în ce mai puțină răbdare cu bătrâni nostri „Amfiteatru”. Nu fără destule codeli (au fost mai mulți decât atât), am explicat amicilor mei Teposu și Buduțu totu povestea cerindu-le să cobor pe un post mai moale, cum ar fi cel de publicist comentator pe care-l și ocup în cîsa de față. Lăsind „Amfiteatru” la o distanță care mi-l face inatigibil. Nu fără o milioare pe care nu vreau să o ascund nimănul. Destinul revistei acestora nu este exceptional. Ne-am și sociotă noi culpiți (pe motive de asumare a proprietății idioșenii) dacă alte reviste din categoria sa ar avea altă soartă. Stiu,

din nefericire, că nu este cazul. Toate revistele Uniunii Scriitorilor (poate, cu o excepție, foarte fragilă și aceea, a „Românilor literare”), merg în sănătoasă pierdere și fără subvenția Uniunii, plus gura de oxigen venită acum cîteva luni dinspre viațăria guvernului, am fi vorbit la timpul trecut despre multe publicații tipărite astăzi în tiraje confidențiale și vizibile din cînd în cînd, pe ici-colo, mai degrabă accidental. Ideea este că pentru a susține o revistă privată de cultură își trebuie mai întâi să ia urma urmelor, bani. Aici și aturea. Numai că aici nu există fundații. În principal nu există nimeni căruia criza revisteelor de cultură să-l provoace săcar un minut de cosmar. Nu există nici o protecție, după cum nu există nici o ieșire. Poate ne pleținăm noi în timp ce țara arde. Poate că la receptia de astăzi a culturii numărul de reviste ce spăre totu, înseamnă o favoare nemeritată. Că este că nu legănam pe o punte unde orice temeritate îl poate înlesni un contact foarte rapid cu fundul hăului. Ideal ar fi să devină milionari și abia apoi să ne întrebăm de ce nu mai spăre revista „Amfiteatru”. Cum nu sintem milionari, ne rămîne să primim doar răspunsuri. Am toate motivele să fiu îndreptățit să sper (mai întrebat și pe Teposu) că momentul de suspensie al „Amfiteatrului” nu va dura multă vreme. Dar astă poate să însemne sansa noastră, una meritată de toată lumea. Din păcate, morală și altă româniile zilelor noastre nu mai vine spre cultură nici din curiozitate și nici măcar din orgoliu. El nu se mai naște poet, ci contabil.

RADU CĂLIN CRISTEA

Independența presei și dușmanii ei culturali

CONTRA PUNCT

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Revista Contrapunct, editată din 1989 de Uniunea Scriitorilor, s-a născut — ca altă altă — în zilele imediat următoare căderii lui Ceaușescu. Ea a fost, bineînțelea, „cadoul revoluționar” pe care „bătrâni noștri” au găsit de civilizață să-l facă atunci generației ’80. Pînă mai tîrziu credeam că inițiativa l-a apărătoare lui Mircea Dinescu. Dar un profesor universitar (academician și apolitic), supără că unii opțezicii plăcă acum oare mult în străinătate (și cu elă bucurie cîteva noi de exemplu, Jurnalul parizian, fără să erodă ca senza autorului de a fi trăit la Paris a fost cumpărată cu nescrisă inaceptabile compromisuri) și a ținut să mă asigure că, de fapt, dumnealui „inflația” Contrapunctul. Probabil că de înflația l-au înfăntat mai mulți; nu înșa alii de mulți cărăi ar vrea acum să-l desfășoare (făcind în astă fel încât să se treză că el și-a autodesfințat). Am participat la ședința la care revista a fost botezată: președintul președintelui al Uniunii ar fi vrut să fim noi continuatori Lucrezîrului de tristă amintire și a înțelegerei în fel și chip să ne convingă să acceptăm: a cedat gres, dar a cedat — în siluă caracteristică — strîmbind din buze și aruncându-ne priunire astă — pe picior de plecare — aprobarea absolută: „Bine, bine, dacă așa vreji, nicio-i Contra punct!“

Bineînțelea, lurescul revoluționar, amejeala libertății bruse cîstigale, convingerea că pentru tot românul începe viața în paradis l-au făcut și pe tinerii scriitori, deveniți dintr-o dată gazetari și membri ai Uniunii să comită — la dimensiunea abia înfăntăriei redacții — aceleasi de neîntelepte greseli pe care electoratul le-a comis la scara întregă societății: nimeni nu s-a gîndit cine va să efectue să facă o revistă, toată lumea să gîndit să ofere un loc de munca (adică o sinecură) celor care nu avuieseră parte de astă ceva pe timpul dictaturii: nimeni nu s-a gîndit ce înseamnă un vot dat fără nici o logică, toată lumea să gîndit să-l propulseze pe „ilegalității”, să-i răspăcasă pe proscrisii ultimilor ani.

Treptat, fericirea generală a fosi înlocuită și în redacția noastră — ca preluătă în România — cu tensiunile provocate de încăpăținărea realității: ei care au vrut să vadă au vîzut repede că o revistă nu se face singură, că „aleșii” se consideră veșnic și providențiali, în timp ce majoritatea celor rămași

fără sefie consideră că democrația înseamnă să n-ai nici o obligație să să-ți le de două ori pe lună sărariul, morărdă că e ingrozitor de mic, deși n-ai făcut nimic pentru el. Surprizele au venit însă dintr-o singură parte: unii dintr-e cîtilor noștri s-ă oferit — mai ales în ultima vreme — să lucreze pentru Contrapunct și de dragul lui — în timpul liber și fără să primească vreun ban — acceptind — fără să se simtă deloc umiliți, deși sunt intelectuali — să facă dactilografie, corecțură, tehnoredacțare, coloanări și altice de genul acesta. N-șă spun pentru a da cîteva lectii de viață: și tu bine că preținsele noastre genii n-ai nevoie de lectii, ele vor trăi mereu în impresa că îl se cuvinte orice și că te poți impăuna în statulori ori cu legitimitatea de gazetă fără să poți deosebi adiționale de verzale, spălări de dactilogramă, letrina de quadrat și fără să ai babar cum se transformă pagina aruncată de ună pe masa dactilografei în pagina de ziare.

„Au zburat” de la Contrapunct își cel care s-au folosit de el ca de o trambulină pentru cîstiguri mari mari ori „avantaje de prestigiu” și își cel care considerau că îl se cuvine și sinecure. Prințul zburat de bunăvoie, cîtilor simîndu-se profund și pentru totdeauna nedreptățit. Au rămas la Contrapunct însă, „pătimăgi” care nici nu sint pe statul de plată al redacției și care înțeleg că a trecut vremea în care redactorii erau plătiți să tacă (adică să nu facă nimic) și a venit vremea în care o revistă independentă poate supraviețui doar dacă există cîteva oameni care vor să săracescă pentru a o sărate (dind deci bani din propriul lor buzunar), munindu-pentru ea în afară oricăr de servicii și înțelegind că nu-i de ajuns să strigă „Jos comunismul!”, că trebuie să să renunță la privilegile pe care îl le-a oferit înaintașilor săi într-ale gazetărei.

Din ianuarie 1990, Contrapunctul a săpărit în fiecare săptămână și de fiecare dată faptul că a putut săparea a fost o victorie: accesul nostru la spațiu tipografic a fost mereu extrem de dificil și în fiecare zi ne era împedite că să intemnețem de parță ar fi trebuit să dispărăm el mai repede: uneori am imprumutat hîrtie, alergind la un cotidian sau la altul, și încă ne mai petrecem serile de miercuri în paginile, mult după ce toate surorile noastre săptămânale să au calanțat ori său înălțat. E drept că în fiecare săptămână revista noastră î-a „supărat”

pe unii sau pe alții și tot mai multe voce au nevoie să se întrebe: „Al cui joc îl face oare bălețiile acesta?“ E drept că pe la chioscurile din București revista nu mai ajunge de vreo două luni (penîr că nu se mai difuzează și editorul nostru consideră că noi suntem vinovați pentru asta) iar în provincie nu mai ajung nici abonamentele. E drept că sondajele IRSOP o ocolește cu diplomație, iar Radio-ul și Televiziunile cred că la reclama pe gratis au drept doar fundațile și publicațile mult îndrăgite de Secția pentru Imaginea României (secție din Departamentul Informațiilor înființată de fostul guvern și încredințată scriitorului-mediul Călin Dragomir). E drept că tipografi au început să ne respecte și să ne ajute (renunțind chiar, pentru a lucea cu noi, la cîstiguri suplimentare); e drept că cîtilor din județ și din străinătate ne dau telefoane sau ne scriu scrisori ori de cîte ori ajunge la urechile lor răzonul că nu mai apărăm, că să ne incurajez și să ne ofere o mină de ajutor; e drept că serviciile culturale ale ambasadelor străine cu secul la București au remarcat (în serie) valoarea numerelor noastre speciale și înținutul revistei. În schimb, DEP-ul (sau RODIPET-ul) a hotărât că nu ne poate difuza mai mult de 6.000 de exemplare (deci am început cu 25 de mil) iar Uniunea Scriitorilor a hotărât și ea că nu prea are nimeni nevoie de noi și că fi bine să ne transformăm în bilunar, deci să fie și noi acolo, o revistă moartă printre multe alte reviste moarte subvenționate cu mărinimile de guvern); e drept că „Totalul” nostru concurență au hotărât că prea ne facem de cap cu independența și că ar cauza și că înțelegem de partea cui și puterea și că de usor pot fi puși la punct — azi, ca și ieri — în comosiile neînregătmăbile. Habar n-avem ce au hotărât în privința noastră SRI-ul, AZR-ul, FUNR-ul și filialele sale; ne-ajunge zîmbetul satisfăcut al „îndependenților” finanțati de ministere și de partide, care nu pierd nici un prilej să ne aducă la cunoștință că nu mai avem mult și ne scufundăm. În ceea ce ne privește, noi am hotărât că suntem obligeați să nu dăm bîr cu fugă, cu atât mai mulți cu cărăi va mai trece multă vreme ce un guvern românesc va înțelege în ceea ce constă adevărată imagine a României și cum suntem trebui să gîndească își ei care sunt plătiți să aibă grija de ea.

ELENA ȘTEFOI

Virgulă, NU punct

Apărut în 9 februarie 1990, din inițiativa unui grup de redactori al fostei reviste studențești „Napoca Universitară”, săptămânalul „NU” trăiește (încă). De ce „încă”? Pentru că nu e de-a-juns să înceapă pagina scrierii și să reușești să răbdă veninul „gospodinelor” și al „patrioților” revoluției. Degeaba visăzi la o lume în care cîvintul sănătății să fie perfect exact cum îl gîndi. Adevarul mereu va supăra, undeva sus. Si cum să „sun” nu te poste dărîma în spirit, să încrezi că o facă material. De exemplu, seumpănd prejul birilei de 20-25 ori făcut de cel inițial. Si dacă nici asta nu te doarează, de ce să nu umbli puțin și la prejul manoperei tipografice? La un moment dat, toti vei eleca. Si nu neapărat pentru că nu vei mai avea ce să-i oferi soției și nouăi născut. Si nu pentru că tu, tînăr ziarist, nu vei mai putea să bei o cafea. Chiar și renunțind la tot în favoarea ziarului, își vor ceda nervii. Pînă la urmă.

Atilf cum ne explică că revista „NU” ce atînsește un tiraj de circa 100.000 exemplare în toamnă și iarna lui 1990, făcă nevoie să pună virgulă apărînd. În aprilie 1991 Virgulă, nu punct. Cum să înțelegi faptul că, deși anul are 52 săptămâni, în același aprilie a. e., adică după 14 luni de viață, din revista „NU” aparuseră 15 numere?

Am stat patru tuni și am așteptat. Am așteptat să putem dovedi că n-am pus punct. Si în 18 august am reapărut. Cîi vom rezista de data asta? Depinde de lîne, iubite cîtilor. Pentru că porții și mărci parte din viață. Ești vinovat de credulitate și indiferență. Este vinovat că uîi mult area reprede. Că te lasă ademant de mrejă vorbei „toate zilele minti“, că preferi să economisești cel 10 leu și să-i dai pe-o gazetă porno — oricum se poartă, nu-i aşa? —, că te lasă îngrijit de scarăbidi cotidian. Si preferi fatalul „nu mai are rost să citești, și-așa nu pot se înzina cu nimic“. Ba poți.

MIHNEA MĂRUȚĂ

Presa bună are nevoie de sponsori

**opinia
studentescă**

Din luna iulie nu mai avem nici un ziar studențesc. Opinia Studențescă, „copilul teribil” al presei din ultimii ani, ziarul din Iași, a început să mai apară, într-o vacanță care încă nu s-a încheiat. O vacanță lungă, cerută de luptă cu preturile tot mai ridicate, pește așteptări ale hirielor și tiparului și eu curențele unui sistem propriu de difuzare, mult prea optimist. Financiar, echipa de la Opinia Studențescă nu a mai putut rezista. În vara lui 1990 revista Opinia Studențescă a devenit Societate cu răspunderi limitate — S.R.L. Redacția (alcătuită și s-a mai înaintat din studenți și năstudenți) și-a împărțit acțiunile: Opinia Studențescă începe astfel să mai fie o revistă subvenționată, trebuie să existe prin mijloace proprii, și această grija nu o stiu căitorii. Să mai era o problemă: orice x-ar fi întâmplat, Opinia Studențescă trebuie să rămână o revistă studențescă, care în Iași se fesenesc. O ambicie, care în Iași se fesenesc era greu de realizat.

Pentru căitorii mai vecchi ai Opinel continuitatea revistei putea părea un fapt normal. În anii dictaturii, deși nu ajungea în toată țara decât ocazional, revista era recunoscută drept cea mai bună gazetă studențescă, fiind rivala unor săptămâni de mare tiraj. În paginile ei găseai multe lucruri care îpseau cu încăpăținare din alte săptămâni. Au fost publicate pagini din Mircea Eliade (chiar un ultim interviu al marelui savant), eseuri, traduceri. O serie de scrisori trimise de Constantin Noica au spărut pe cind „Secoala de la Păltiniș” începuse să fie criticată. Mihai Stănescu, incomodul caricaturist, a fost convins să se destângă în paginile revistei. Reportajele din viața studențescă erau bucuria studentilor: se scria undeva și despre necazurile și bucuriile lor. Opinia nu lăsa aproape nimic și pe nimic. „Fâlmoasa” formăție de muzici „Azur” a fost prezentată astăzi cum era: propagatoră unei muzici lipsite de orice simț artistic, vulgară și fără respect față de muzica însăși. Opinia Studențescă își impunea opinia.

La începutul lui '90, după ce găseam

fuseseră trase, după ce s-a rezolvat problema vidului de putere. Opinia Studențescă dezvaluia patimile unui student catalogat drept terorist. „Bedrulile terorist” a fost unul din primele articole care dezvaluia identitatea teroristilor „fabricați”. Bedrulile este un student la fizica din Iași, sechestrat la Focșani de niște militari prea revolutionari. Aproape două săptămâni a suportat „traianul” de terorist.

Au fost zile și săptămâni în care Opinia Studențescă, desigură să fie critica, Mihai Stănescu, incomodul caricaturist, a fost convins să se destângă în paginile revistei. Reportajele din viața studențescă erau bucuria studentilor: se scria undeva și despre necazurile și bucuriile lor. Opinia nu lăsa aproape nimic și pe nimic. „Fâlmoasa” formăție de muzici „Azur” a fost prezentată astăzi cum era: propagatoră unei muzici lipsite de orice simț artistic, vulgară și fără respect față de muzica însăși. Opinia Studențescă își impunea opinia.

REMUS ANDREI ION

Un punctaj sau unde ni se pierd produsele muncii?

• În privința difuzărilor sistem pe deosebitul expus abuzurilor poștel:

• Fiind un cotidian „pașa” de la fiind săptămâni (sâmbătă, duminică, luni) și însemnat o enormă pierdere, morală și materială, dat fiind faptul că ediția de săptămâna (dubla, continând și un supliment literar-artistic) parvinte căitorului-abonat cel mai devreme luni, dacă nu marți:

• La sfîrșitul de săptămâna agențile de difuzare nu funcționează, în consecință, exemplarele destinate vinzării libere nu parvin „pe piață”, la chioșcuri, în punctele volante de pe stradă;

• În cazul abonamentelelor, termenul-limitt se schimbă de la lună la lună, uneori se modifică și suma cerută, soluționându-se astfel dezinformații;

• În prezent, întreprinderă în cauză, fără a fi portat negocieri cu anumite publicații, a produs o listă continând pe cele care lucrează în pierdere — după opinia lor — pentru care nu mai contractează abonamente (pe această listă se află inclusiv 70% din publicațiile de limbă maghiară);

• Există județe (Sălaj, Alba) de unde sună primii deosebi reclamații, fiind ses-

zați de înlivrarea abonamentelor: respectivele exemplare ne sună returnate ca returnuri;

• De altminteri, redacția nu este deloc informată asupra proprietății returnurilor, nu suntem înștiințați nici măcar într-o lăsată săptămâna;

• Suplimentul cotidianului nostru, Barometrul (8 pagini/săptămâna), care apare doar după-măsă, nu se difuzează înainte de marțea următoare: abonații îl primesc chiar și eu o întârzie de o săptămâna, cind programul TV continuu și pe jumătate derulează;

• Evaluarea vinzării libere se face arbitrar, nu sună făcută niciodată vreo sondare a cererii, iar dacă redacția cere un spor de repartiție la vinzare liberă, unitățile postale din județe ne refuză;

• Nu sună se „pierd” saci într-echișon cu zare, iar cel care se află în pierdere sunt abonații.

Comentariile sună de prisos: concluziile se impun de la sine.

KISS ZSUZSA
secretar general de redacție
„România Magyar Szá”

De ce nu mă mai abonez la revista „22”

Citește revista „22” din ianuarie 1990. Cam prin martie 1990 m-am hotărât să-mi fac abonamentul la redacția ziarului unde lucrez, cotidianul de limbă germană „Neuer Weg”, cu sediul în Casa Presei din București. Nu mă întregit săt faptul, că de regulă, revista o găsim pe biroul meu cum sau marti — de, și lung drumul de la tipografia, prin oficiul poștal, la redacție, care totale se află în întinția același clădiri —, dar mi-a sărit mustarul, cind am constatat că persistă o anume situație: de la un moment dat din patru numere pe lună îmi parvenea trei sau chiar numai două! Să asta în condițile în care abonamentele noastre la presă sunt ridicăte de curiera redacției de la oficiul poștal din incinta Casel Presei, în poșta pe care poartă pe un an de ne-prestare de servicii 25 de bani, iar mai recent, pentru abonamentele la domiciliu 50 de bani.

Din multe scrisori și telefoane primite la redacție și la redacție și la intr-o situație similară se află și o serie de abonați ai ziarului nostru, o parte din ei reacționând la fel ca și mine. Numai că, mereu deosebire de mine ei nu pot să-și procure — din motive obiective (dispersarea în teritoriul, tirajul mic etc.) — „ziarul lor” pe stradă. Pe de altă parte, din ce în ce mai mulți străini (oameni de afaceri, ziaristi sau simpli vizitatori), cunoștori ai limbii germane care și-au cumpărat întotdeauna de existența unui cotidian de limbă

germană în România, dă buzna în redacție și vor să stie, unde se poate cumpăra acest ziar. Mă văd obligat de fiecare dată să dau din umeri, pentru că toate demersurile noastre la cei care se ocupă de difuzarea presei sau la conducerea marielor hoteluri (din București și din țară) au dat gres. Nimănii nu înțeleseră (incă) acest gen de servicii adus clientului: să-i oferă un ziar într-o limbă, pe care o cunoaște, chiar dacă astăzi nu este „marea afacere”. Nu sună prea umblăț prin Occident, dar în putință, moile călătorii am putut constata că, în orice hotel civilizat și se oferă gratuit la recepție „esa”.

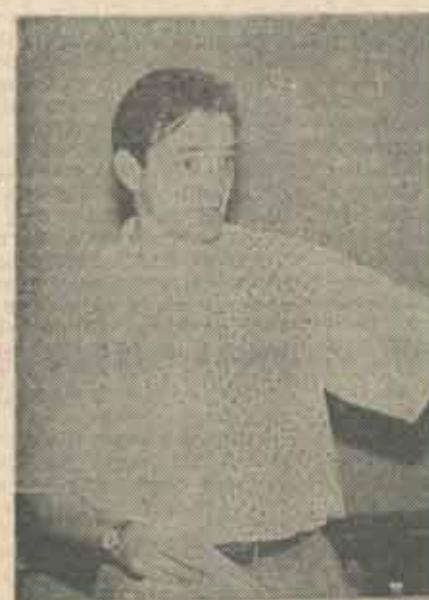
Nu sună adeptul „scenariilor” și nu vreau să acuz pe nimic, îmi doar seamă că explozia de publicații a înăbușit pur și simplu retea de difuzare, care nu a fost pregătită pentru aceasta. Să îl urmărești, într-o țară, unde aproape că nu mai funcționează nimic normal, de ce ar funcționa tocmai acest domeniu? Un lucru însă nu-l înțeleg: „blocajul financiar” în presă. Nu înțeleg de ce factorul de difuzare (poșta, Rodipet-ul, o parte din difuzorii particulari), care înșelăză cea mai mare parte din prețul publicațiilor, după ce nu-și onorează corect obligațiile contractuale, mai și întârzie efectuarea la timp a platilor.

Prin cind, domnilor?

Cotidianul „Neuer Weg”
redactor şef EMMERICH REICHRATH

În difuzare există acum o mini-economie de piață

Interviu cu Johnston M. Mitchell, directorul programelor mass-media pentru Europa Centrală și de Est

După ce a obținut diploma de management, Johnston Mitchell a lucrat timp de 5 ani pentru International Herald Tribune (assistant, editor, director de circulație ziarelor, director de difuzare — prin abonamente). De un an este director al programului „Media”, în cadrul fundației „SOROS” pentru țările est-europene. Este de asemenea reprezentantul pentru Dezvoltarea presei în Europa Centrală și de Est al „Fundației Internaționale a Editorilor de Presă”.

22: Ce asemănări există între sistemul de difuzare a presei din România și cel din celelalte țări foste socialiste?

J.M.: Controlul monopolist de stat era aproape la fel în toate țările. În ciuda faptului că monopolul poștel a fost spart în '90, două lucruri fac ca el să supraviețuiască. Într-un anumite mod: 1) El continuă să aibă controlul asupra bazelor de date cu numele abonaților 2) Să au păstrat dreptul exclusiv asupra comisioanelor de livrare din țările est-europene. Publicații est-europene (de multe dintre ele probabil există capital străin) au început să-și înființeze propriile tipografii, urmând ca ulterior să-și înființeze comunitatea proprii de difuzare care să preia zarele de la tipografii lor. Zarele locale își au propriul lor sistem de difuzare, fiind ele însele niște monopoluri naturale: cind există un singur cotidian într-o localitate, el are în proprietate o serie de chioșcuri pe care le-a obținut după privatizare și lucrează de obicei mină în mină cu poșta din regiune. În Polonia există un mare monopol al difuzării cu 25.000 de puncte de difuzare. Programul nostru a sprijinit formarea „Asociației difuzorilor de presă” din Polonia care încearcă să spargă monopolul. În Cehoslovacia există diferențe între partea ceașă și cea slovacă, unde se află doar monopolul de stat. În Bulgaria există o companie de difuzare de stat și cîteva particulare: în fapt nu e mere lucru. Dar cred că după recentele alegeri și cu Uniunile Forțelor Democratice la putere se va găsi o soluție și pentru difuzarea presei. În comparație cu difuzarea din Bulgaria, situația difuzării din România este mai fragmentată: această fragmentare înseamnă însă că există o mini-piață liberă — chiar dacă nu ai încă în România o economie de piață. Difuzarea presei pare în orice caz bună în România, dacă o compari cu situația ei politică. Există caracteristici de piață liberă în domeniul difuzării: aceasta nu înseamnă însă că există intr-adevăr o difuzare eficientă.

22: Există în schimb oameni care au lucrat în Securitate (pensionari sau nu) și care acum lucrează în domeniul difuzării presei. El difuzează în exclusivitate „România Mare”, „Europa” și „Totuși libera” etc. mai ales în provincie, în orașe mici unde presa independentă ajunge greu. Sunt la curent cu această situație?

J.M.: Da, știu. Dar nu pot să ai totul dintr-o dată. E bine să faci lucrurile grele, în funcție de avantajele care îți se oferă și pe care le poți lua. Alegeri de pilotă orașelor mari și lagă de departe satelor. La sat se ajungă numai atunci cind se poate.

22: Ce ne puteți spune despre problemele difuzării presei în România?

J.M.: Am început să ne ocupăm de problemele difuzării presei în România

în vara aceasta. Primul pas pe care l-am făcut a fost să-l ajutăm și să-si sprijinim pe oamenii de inițiativă în formarea unei „Asociații a difuzorilor particulari”. La baza ideii acestei asociații a stat inițiativa lor în probleme de contracte etc — și (foarte important) cum se crează încrederea între parteneri. Am aflat astfel despre activitățile Rodipet-ului și de Rompostelecom. Din cite am înțeles eu, triunghiul format de Craiova, București și Constanța este foarte solid instalat în mijlocul Rodipet-ului și acolo difuzarea merge. Problema pare să îl restul țărilor (nu ales Transilvania), unde însă există difuzori care și-au înființat propriile lor companii de difuzare. Ne-am propus să-si sprijinim pe cei din restul țărilor. Am mai aflat nu numai că în partea de sud difuzarea este bună, dar că acelă companie care se ocupă de difuzare în această regiune să întrunească relații cu Rodipet-ul. După seminarul pe care l-am avut în iulie, cind încercasem să ajutăm Asociația existență, am dedus că anumite persoane din conducerea acelei Asociații nu erau foarte oneste. Să atunci la seminarul din septembrie, la secțiunea de difuzare să hotărăști înființarea unei noi Asociații a difuzorilor de presă. S-a făcut o listă cu semnaturi a membrilor fondatori ai Asociației, și-a format o echipă de trei oameni care a început să lucreze la Codișianul — (az formeze o bază de date, să facă primele legături).

Marius Chelariu (Asociația difuzorilor particulari): Marea majoritate a companiilor particulare din țară lucrează cu Rodipet-ul, chiar dacă nu sunt sub tutela lor. Rodipet-ul pune condiții foarte avantajoase pentru ei și foarte dezavantajoase pentru zare (retur maxim). Ne-am pus problema să-i facem pe oamenii acestui să inteleagă că avantajele oferite lor (partial și temporar) de Rodipet vor distrug zarele și îi vor distruge, înțet, înțet și pe ei.

J.M.: În România, în ceea ce privește difuzarea există concurență și competiție: între compania de stat Rodipet, compania zarelor mari (cum este „România liberă”), „Asociația difuzorilor particulari” și difuzorii din țară. Cu siguranță că în difuzare este o mini-economie de piață, pentru că aceste grupuri diferite au interesul săracum (nu total) diferite (editorii vor să-și vadă zarele difuzate în toată țara, difuzorii particulari vor să facă un profit și să ajungă la sat și comună).

22: Care sunt primele stări pe care le puteți oferi publicațiilor?

J.M.: Din punctul de vedere al unui om din afară, ceea ce mai rea posibilitate ar fi să distrugi și această funcționalitate (putină?), pe care o oferă Rodipet-ul. Totuși lumea pierde, atunci cind presa nu e difuzată. Ar trebui să găsiti oameni din Rodipet cu care chiar se poate lucra. Apoi: o chestiune de bază în managementul difuzării este să te limitezi la acele locuri unde profitul este asigurat și să elimini variantele unde costurile sunt ridicate: nu merită să vinzi doar cîteva zare, dacă nu se acoperă transportul și alte cheltuieli. Este ca în jocul de table: atunci cind te află într-o poziție bună îți poți permite să îți imaginezi mai multe variante. Dar cind ești în spate, trebuie să simplifici lucrurile și să alegi variantele cele mai sigure. Să numai după ce îți consolidezi poziția (în cazul nostru, alegind acel difuzor verificat și locurile unde să încinzează este profitabilă), pot să te extinzi și să-ți faci planuri mai mari. În primul lucru care trebuie făcut este reînărea tirajului în funcție de vinzare.

„22”

La închiderea ediției

• Gazeta „Acum” și-a suspendat ediția.

• Gazeta „Valosag” (Realitatea) și-a suspendat ediția.

• Revista lunară pentru cei mici „Cimbora” (Prietenul copiilor) și-a încheiat apariția.

SOARTA CĂRȚII

VIORICA OANCEA
(Directoarea Editurii LITERA)

Politica jumătăților de măsură

Ceea ce se întâmplă acum în editurile de stat ilustrează destul de clar o stare generală de lucruri: privatizarea în viziune comună. Ultima parte a "epocii de aur" a fost nu numai în ideologie o epocă a compromisurilor, a jumătăților de măsură și a diletanțismului. Oricât ar părea de ciudat, haosul și aberația economică cauzată au dus la un moment în care trebuiau niște corective parțiale, fiindcă nu se mai putea altceală. Un fel de iluzie de "autofinanțare", deci de autonomie se dădea unor instituții, dar sistemul centralizat și planurile impuse faceau ca blocajele să existe și rentabilitatea să fie strict limitată între niște parametri artificiali. În măsură în care structurile s-au păstrat, situația a rămas neschimbată. Toate editurile au cunoscut de mulți ani criza: tiraje care scad, imposibilitatea sondării reale a pieței, problema gravă și Jenană a industriei poligrafice, cu utilajele și materialele ei leșite de mult din orice competiție, cu cărți care se încojeau în co-mai urite și mai dilețant proiecte, cu adăugație în care librarii, de frica penalizărilor pentru doborârile de carte, comandația tirajelor mult sub pozitivă etc. De multă vreme, tot felul de verigi ale birocratiei comuniste (centrală, difuzarea, servicii economice din minister), impuneau, pentru majoritatea apărătorilor din afara cărților de propagandă care primeau subvenții, rentabilitate. Editurile de stat, lipsite de personalitate juridică (neavând deci nici un drept de auto-omnie reală) trebuiau totuși, și în epoca ceaușistă, să se străduiesc să fie "rentabile". Supraviețuirea sistemului editorial, conceput după model sovietic, depindea de un bilanț anual pozitiv, care să justifice cele 600-700 de salarii din edituri. Așa să se inventa "oala comună", fondul comun al tuturor editurilor de stat din care se fac plăti și incasări. În comun pentru toate editurile, așa fel încât cele rentabile să le poată credita pe celelalte, asigurând permanența unui fond de beneficii. Editurile de stat (cu excepția Editurii Politice, care avea autonomie economică) funcționau și funcționează încă, precum sectile unei fabrici, administrate toate împreună de un mecanism economic unic centralizat. În acest sistem, extrem de închis, a existat și un simulacru de privatizare în concepția comună. Aceasta este cazul editurii "Litera". Ea este și cea mai desăvârșită ilustrare a ceea ce însoțimă privatizarea în gîndirea totalitară (politica jumătăților de măsură). Extrapolind, putem spune: în ce măsură niște jumătăți de măsură nu ne pot ajuta real să ieșim din impas. Editura "Litera" s-a bucurat într-o lăză de cîteva avantaje reale, ce dădeau impresia din afară că ar putea avea mai multe libertăți decât în statele edituri. Funcționând cu planuri trimestriale, carte apărute în regim autorilor puteau atinge domeniul închirierii altora; poeziile debutanților, cîte o carte de cîteva pagini sau de logica matematică, memorile unui savant în tiraje confidențiale sau un tratat de medicina și unul medie plecat din țară. Din punct de vedere economic însă, îngădările erau la fel de stricte ca și celelalte "sectii ale fabricii". Cărțile tipărite pe banii autorilor aveau și nu un statut economic ce nu poate fi schimbat decât odată cu întregul mecanism. În acest statut, profitul autorului și al editurii sunt concepuți ca un păcat capital. Nu se poate concepe o politică de piață în condițiile contractelor, birocratiei și legislației economice socialiste. Perestroika o dovedește.

Au fost desființate teoretic HCM-urile care îngăduiau drepturile de autor, dar orice forme de plată se face prin aceeași verigă contabilă ce înlocuiesc (uneori prin același oameni) cenzura ideologică prin una economică centralizată de care nu poate nimeni scăpa. E greu de imaginat un mecanism în care toate inițiativele curajoase și profund morale luate de conducerea ministerului să nu îl îostăi mai subtoate decât au fost de acest organism executiv din care nu s-a schimbat nici un pion. Nu pot spune exact dacă în această confuzie direcția economică a ministerului este o frîna prin structura sau prin oamenii ei. Cred mai degrabă că structurile birocratice, așa cum sunt ele gîndite, rămân în continuare o mare nenorocire, de care nu știu însă cum am putea scăpa. Fiindcă aceste structuri birocratice sunt susținute în continuare de altele, existente în guvern, existente în administrația locală, teoretizate și legiferate în parlament. Stiu însă sigur că cel din minister ce înaintă datele pentru rapoartele false către conducerea superioară de partid sau organizații spectacole omagiale pe stadione sau regăzit și, din cauza de privatizare. El par că formează o infrastructură occultă, poate, alcătuită din actionari secreți la editurile privatizate ale fostei nomenclaturi și securității, și conduce din umbra destinele politicii culturale în minister, în centrală, în conducerele retelei de difuzare, care și astăzi sunt în mină lor. (Nu e întotdeauna că editurile lui I. C. Drăgan sau ale lui Păunescu nu se confruntă în același măsură cu blocajele noastre). În schimb, același mastodont groză de care nimeni nu scăpa, în care orice decizie economică trece prin 3-4 filtre, în care organismele para-

zitare îngheță fondurile celor ce se străduiesc să producă rentabil, face ca mecanismul economic să se tot impotmolească, iar privatizarea reală să tot întrețină sub pretextul aceleiasi crize de autoritate economică, alimentată veșnic de vizuirea catastrofă a falimentului, dacă renunțăm la "oala comună". Mitul lipsei de alternativă, paternalismul și dirijismul domină mentalitatea comună în edituri. Neavind personalitate juridică, editurile nu se pot privatiza singure. Ele trebuie să ceară voie de la centru, având grija să nu supere direcția economică a ministerului, care le păstrează încă și care întreține astăzi privatizarea editurilor, cît și transformarea fostei Centrale a Cărții în întreprindere prestatore de servicii, cu care editurile ar putea, eventual, la cerere, avea contracte separate. Tot direcția economică din minister trebuie să conceapă documentația pentru viitorul său său și dulceță. Într-arătătoare constată că de ei depindem și că trebuie să le fim recunoscători noi, care producem, fiindcă ei sunt factorul decisional, și vecchia retorică a activiștilor de partid, care te bat pe umăr îndu-te complice pentru o situație fără leșire, de care nu ei sunt vinovați și în care, văi, nu pot face nimic...

Retorica aceasta (în care intră uneori și fragmente de adevăr, legate de dificultățile reale ale tranzitiei, dar în a cărei inocență nu mai putem crede), o recunoaștem cu totul. Ea este în același timp și retorica învățării împotriva celorlalți, fie fiindcă se descurcă mai bine (Humanitas) sau, dimpotrivă, fiindcă au dificultăți și apeleză la fondul celorlalți.

Politica jumătăților de măsură, ca și a jumătăților de adevăr nu postează rezultate.

că ele au un caracter strict productiv, statul nu le-a încurajat cu credite suficiente pentru ca să reziste unei concurențe reale, în condițiile degradării prejurilor. Editorul particular se angajează de la început într-o activitate riscului, fără nevoie să-și ipotecheze casa, mașina — suma obținută nefiindu-i întotdeauna suficientă. În afară de manuscrisul autorului, editorul are nevoie de hirtie și de prestatorul de servicii care este tipografia. De aici încep greutățile. Tipărirea unei cărți costă astăzi între 600.000 și un milion de lei, iar o carte de 250 de pagini, într-un tiraj de 30.000 de exemplare poate ajunge la 2 milioane de lei, inclusiv și hirtie. Editorul trebuie să plătească dinainte, dințin rămîn blocați, intrările procesul tipografic durează între 3 și 6 luni, ceea ce atrage și pierderea dobânzii de la banca. Această problemă poate fi rezolvată printre un simplu acordat (sumă de bani depusă de o persoană juridică la o bancă, pentru a-i sta la dispoziție la cerere în vederea efectuării unor plăți nominalizate). La comanda care se deschide la tipografie — o simplă comandă și nu un contract legal care poate fi atacat în justiție în cazul nerespectării lui — termenul de execuție este... în funcție de posibilitățile tipografiei (?) . Suma stabilită initial se poate înăbușii cînd modifică, datorită creșterii prețului manoperei sau al hirtiei. Pe lângă aceasta mai intervin și alte probleme: tipări de materie primă, numărul mare de rebuturi date rate coliziuni slabă a materialelor de imprimerie, mașinile urate, hirtie care are alt preț decât cel necesar etc. Tipăriile unor cărți fără mici profituri nu acoperă nici măcar cheltuielile. Așa că tipografiile preferă să execute alt gen de comenzi: afișe, calendare, etichete, ceea ce le aduce profituri mari și immediate în un volum de măsură mai mic. Pentru a face această "afacere" cît de cît rentabilă, editorii particulari trebuie să investească sume foarte mari încă de la început (pentru a avea bani de rănit). Așa se explică de ce această trecere să-și completeze activitatea de bază cu "diverse" sau să-și achiziționeze o tipografie proprie (atunci cînd au bani). De asemenea și mai ieftin, acum să-ți procure hirtie din import (de o calitate mult bună) care costă în jur de 500 de dolari/tonă (120.000 lei) față de 200.000 lei cînd cer fabricile de hirtie din țară pentru o hirtie mai slabă calității.

O consecință imediată a acestei situații este faptul că titlurile valoroase (adesea carti de cultură) nu au loc încă pe piața noastră "atât de liberă" — după cum mulți n-au avut loc pe "piata" comunității.

DANIELA CRĂSNARU

(Directoarea Editurii Ion Creangă)

Aurolacul este mai ieftin decât o carte pentru copii

ILEANA DIACONESCU

Riscurile editorului particular

In urma unei anchete efectuate prin libădrile Capitali, se poate constata că, deși prețurile au crescut și aici, cartea bună nu rămîne în răsturnă. Ritmul vinzărilor este însă mai lent în raport cu alte marfuri. Se vînd cu precădere traducările, iar din literatura românească numai autorii consacrați. Categoria celor care cumpără cărți este cam tot aceeași ca și în trecut. De două ori însă se constată o avalanșă de titluri care compensă zădărarea numărului de cumpărători. Amatorii de carte ocazională au reaunat, și au rămas numai cei fideli literaturii de valoare. Unii scriitori și-au deschis el însuși edituri particulare, grăbindu-se să-și publice tre-publike propriile opere, fără prea mare succes de public.

Editurile de stat detin încă monopolul credibilității. În ceea ce privește valoarea titlurilor propuse, deși cele particulare reprezintă primul sector cu adevărat privatizat în economia românească postdecembristă. Cu toate

• Lucram la Editura "Eminescu", sub conducerea d-lui Valeriu Răpceanu, dar niciodată n-am știut de unde vineau bani pentru carte. Am avut un semnal cu doi ani înainte de revoluție, atunci cînd legendarul Dulescu a cerut fiecărei edituri costul, fisa economică a fiecărui top ce urmă să fie tipărit: chirie, căldură, telefon, salariajul redactorilor. Si atunci am constatat că, în afară de romanul de dragoste și alte apariții de mare tiraj, cîteva lăză, îndeosebi poezia și critica literară, erau perdante. Se facea fisa, se înainta la tovarășul Dulescu, seosea aprobată pierderile, și cartea se putea tipări. Așa se desfășura jocul "putere — ideologie — factor economic". Concluzia: Ceausescu a subvenționat cartea; sigur că, dacă tot să dea bani, se simțea îndreptățit să fie lăudat.

• Abia cînd prețul hirtiei și al manoperei tipografice au crescut teribil, de pildă, de la 15 la peste 220 lei kilogramul de hirtie, mi-am dat seama că o carte va deveni un obiect de lux. După negocieri cu fabricile de hirtie, am înțeles că prețul pe care-l pretind ele este chiar prețul de fabricație. I-am suspectat mai întâi pe directorul respectiv, am făcut o delegație la Ministerul Culturii, edituri și Uniunea Scriitorilor, hotărît să ne răzbunăm cu el. Le-am spus că, probabil, au prea mulți lucrători și nu au curajul să-i dea afară. Chiar dacă i-am dat pe toti afară, n-i să răspuns, prețul hirtiei n-ar scădea decât cu 2 lei pe kilogram. Cauza răului reprezentă zădările unelelor din perioada interbelică, munca primitive, prin care se pierde timp și, deci, bani. Un bustean de lemn de 50 centimetri, care necesită două operații de tăiere, sus și jos, costa 7.000 lei la export. Dar, ușor, busteanul, prelucrat pentru a deveni hirtie, nu mai valorează decât 200 lei.

• Acum se scot din tipografie cărțile colorate. Copiii României vor avea o imagine gri despre lume. Se scot și ilustrațiile alb-negru, fiindcă și ele costă. După care stau și mă întreb ce copil va mai înține în mănușă o carte de povestiri numai cu text, de la cap la coadă? Aurolacul cu care se droghăză pustii de azi și mai ieftin decât o carte. Nu mai trebuie să adaug ce importantă are pentru formarea ființei lecturile copilăriei, în care se desparte binele de rău și urul de frumos. Nici un om nu va descoperi bucuria lecturării la 30 de ani.

• O leșire aparent simplă (dar iluzorie) ar fi o subvenție guvernamentală, care să suplinescă diferența de pret (înălțat a hirtiei) pentru editurile care fac cultură. Dar dacă nu sunt bani nici pentru medicamentele de înțăma, ce nădejde putem avea? O cale mai occidentală, dar mai sigură, practicată în toată lumea, ar fi sponsorizarea. Întrebarea e: cine să le sponsorizeze? Majoritatea întreprinderilor sunt perdante și abia își trag sufletul. Putinii oameni de afaceri încă n-au ajuns la "snobismul" de a da ceva și pentru cultură. Singura modalitate, reală, ar fi accesul la unei impozitări pe leșă fiecărui cetățean, concretizată într-un timbru pentru sănătatea mentală a poporului.

A consemnat: GEORGE MORAREL

Gabriel Liiceanu despre Tîrgul de Carte de la Frankfurt

• Din păcate, la Tîrgul de la Frankfurt, România a ocupat din nou ultimul loc. În primul rînd, cărțile nu au sănătatea și durată. În al doilea rînd, standurile românești au fost singurele goale. Singură. Un imens penibil: toti ne-am grăbit să ne scoasă firmele de acolo, pentru că măcar să nu se vadă că este vorba despre România. Ce se întâmplă de fapt? Am greșit lucruind încă o dată cu statul: am făcut transportul cu un camion al Ministerului Culturii, care în Austria a avut o pană. Era un camion nou, cu doar 4000 de km la bord, făcut la Brașov, după un paten german. Firma germană respectivă există în Austria și i-a cerut asistență tehnică. Astfel s-a descoperit că în România patentul respectiv nu fusese respectat, iar camionul se stricase exact în punctul originaliei intervenții românești. În mod normal, atunci elind un contract nu este respectat, se plătesc daune. Dar bineînțele, în ceea ce noi nici nu se pune problema.

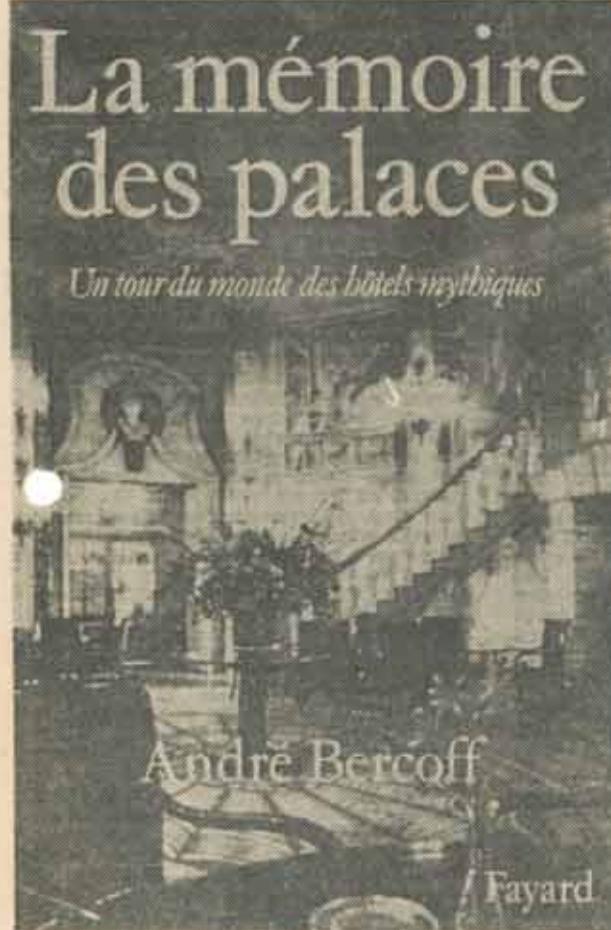
Pînă la urmă, cărțile au ajuns totusi, prin intervenția ambasadorului Comisiei de la Bonn. Dar atunci s-a văzut că standul românesc era cel mai precat stand al Tîrgului de la Frankfurt, pentru că avea cărțile de ea mai proastă calitate. Standurile coreene, sovietice, bulgare, ceheschi, maghiare, poloneze etc. arătau superb. La un astfel de tir, un stand presupune o operă de designer. Standul românesc îl lipsea tocmai mina unui designer, unui arhitect, unui artist. Am trecut deci din nou printre un alt aspect al penibilului. Ne-am simțit foarte prost.

In ceea ce privește participarea editurilor, România a avut trei standuri: un stand colectiv (grupind cărțile editurilor de stat, dar și cîteva ale editurilor particulare), standul editurii „Humanitas” și standul editurii „Palideea”. (Acesta a venit cu o ediție a Craitor de Curtea veche, legată în piele și scoasă în condiții remarcabile, de deosebită cîteva mai frumoasă apariție a anului din România).

Pentru mine a fost prima participare la Tîrgul de carte de la Frankfurt; am recunoscut însă să facem o serie de lucruri bune, am vindut și am cumpărat drepturi de traducere.

Drepturi de traducere am vindut editurilor Gallimard (Paris) și Il Mulinello (Bologna). Editura Gallimard a cumpărat de la noi Indreptările pătmășii și lui Cioran (ultima carte serială în limba română, la Paris, între 1940 și 1944) și două volume de Andrei Pleșu — Pitoresc și melancolic și Limba păstorilor — (inedite, încă). Editura academică Il Mulinello, specializată pe eseu cultural și pe științe umaniste, a cumpărat de la noi sase cărți ale lui Cioran (toate cele serială în limba română), trei volume ale lui Andrei Pleșu și Jurnalul de la Păltiniș.

Pentru editura noastră, „Humanitas”, am cumpărat drepturile de traducere ale unor titluri deosebite — (între ele și ultimele mari succese editoriale ale editurilor Gallimard, Seuil și Fayard). Am să enumerez ele: o biografie celebră a lui Freud, făcută de Flem, o monografie Mazarin, a lui Pierre Goubert, un remarcabil eseu a lui Raymond Bloch despre viitor și imaginar — La divination —, Memoriile lui Raymond Aron, două cărți de Alain Besançon, Istoria intelectuală a liberalismului a lui Pierre Manant, Criza lumii moderne de Guénon și Excelența apariției de ultimă oră de la Seuil Iubire și sexualitate în Occident, făcută în manieră fenomenologică de un colectiv de specialiști — istorici și filozofi ai culturii.

Că să putem să scoatem cărțile de filozofie, religie, economie, politologie, istoria culturii ale editurii „Humanitas” avem nevoie de cărți de „grand public”, care însă vrem să nu reprezinte nicidcum o cohorte a cărăților a cîteva cea ce publicăm noi. De aceea am cumpărat drepturi de autor ale unor monografii de Henri Troyat — Ivan cel Groaznic, Petru cel Mare, Ecaterina cea Mare și o carte a lui Lucien Falco apărută la Paris acum două-trei luni, și carel succese enorm amintesc de succul romanul Parfumul de Patrick Süskind. Romanul scris însă cu ironie și humor negru. Doar noi și Dumnezeu suntem în stare, să îl Falco este istoria unei dinastii de călări lipsită de vocație din Franța secolului 16. Ca să nu fie condamnat la galere, intemeietorul dinastiei își alege meseria de călău, nu doar pentru ei și pentru urmașii săi (stigmatul social îl obligă să-continue). Ultimul descendente este primul călău cu vocație (după douăsprezece generații) numai că sănsele meșterie apun în acest secol 19.

Am mai cumpărat și alte cărți de „grand public”: romane de Madeleine Chapsal, Janine Boissard, Régine Deforges, cu intriga tradițională, bine susținută — nu scrieri înșiruite gen Sollers sau Le Clézio. Bineînțele că nu este obligat să le publici, chiar dacă leală astăzi (noi le-am ales la recomandarea consilierilor editurilor respective, pentru că erau cele mai mari succese ale lor din '90—'91). După ce vor fi citite de noi, hotărîm ce să illicem și ce nu.

Am mai făcut și contracte pentru difuzare de cărți engleză: faimoasa editură Penguin Books ne-a oferit întrările ale ei, ca să le difuzăm prin librăriile noastre. Deoarece în cîteva două săptămâni vom avea în librăriile „Humanitas” din București și din toată țara cărțile de cea mai bună calitate în limba engleză.

Un alt lucru bun pe care l-am făcut, a fost să obținem exclusivitatea pentru difuzarea publicațiilor care apar în editura Comunității Europene (lucrări de economie și finanțe). În aceste 12000 de publicații se află totușă documentația Comunității Europene — esențială pentru România, dacă vrea să intre în Europa. Noi am primit dreptul de difuzare exclusivă prin librăriile „Humanitas”. Într-un regim de convertire convenabilă: pentru că sunt cărți foarte scumpe de superspecialitate din care se pot vinde cel mult 20—30 de exemplare, pentru comisii guvernamentale.

PE CATAFALC: CULTURA ROMÂNĂ SCRISĂ

con vorbire cu Zigu Ornea,
directorul Editurii Minerva

— Domnule Ornea, ce motive aveți să afirmați, în aparițiile dumneavoastră publice, înrăuarea cărților românești în colaps?

— Preliminar vorbind, motivele sunt simple: scumpirea prețului hărții, prăbușirea rețelei de difuzare a cărților și dificultatea din tipografie.

— Administrația vă ajută cu ceva?

— Da, dar nu suficient. Vechiul guvern — mă refer la guvernul Roman — a lăsat inițiativa de a promova cartea de cultură și știință, păstrând și subvenționând din vechile edituri de stat cîteva considerate a fi de utilitate publică (Minerva, Univers, Eminescu, Științifică, Encyclopédica, Tehnică, Dacia, Albatros, Ion Creangă, Meridiane). Pînă acum, ele obținând beneficii din apărările editoriale și cu aceste beneficii își subvenționau și titlurile care recoltau pierderi, de la alte edituri. Vreau să spun că eram organizat după sistemul personalității juridice a fiecărei edituri, iar instituția desemnată (Romlibri) pentru a face prestările de servicii, financiar-contabile și administrative, colecta toate incasările. Pînă recent, echilibrul între pierderi și beneficii s-a păstrat, cu un ușor avantaj în favoarea beneficiilor. Din păcate, situația s-a deteriorat: în termeni contabili, înseamnă că, pierderile încep să depășească beneficiile. Se anunță falimentul. Sper însă că preconizata reorganizare a acestor regi îl însenmează supraviețuire. Însă dacă noi înțețăm să măriu funcționăm, atunci, fără nici o exagerare, cultura română scrisă dispare și nimănui nu va putea să spună acum cind o va putea redresa.

— Referiți-vă concret la situația editurii Minerva.

— Sunt singurul care asigurăm continuarea publicării, în editii critice, a literaturii române clasice. Numai că un volum într-o ediție critică recolta, la prețurile de cost de pînă la 1 septembrie, pierderi între 500 000 și 700 000 lei. Pînă acum am beneficiat de două subvenții acordate de guvern, care a oferit sume pentru cărți de interes fundamental. Din păcate, la noile prețuri ale hărții și ale creșterii manoperei tipografice, subvențiile acordate pe baza unor antecalcări de acum 6—8 luni nu mai sunt suficiente și editurile trebuie să suporte diferența dintre subvenție și prețul real din precedentele beneficii obținute.

— Bine, dar nu putem obține beneficii constante din vînzarea cărților apărând colecțiile de mare audiencă?

— Nu. Aveam cîteva colecții de mare audiencă pînă acum, cu tiraje extrem de mari, care aduceau și beneficii și făceau și un act de cultură. Ar fi suficient să dau numai exemplul colecției Biblioteca pentru toți (B.P.T.): pînă acum le publicăm la un preț care nu a depășit 50 de lei, dar numai prețul hărției era de 50—80 lei. Acum prețul hărției așa cum ne-a fost calculat la combinat, variază între 170 și 190 de lei, încât dacă vrem să apărâm în continuare, exemplarul va trebui să coste 120 de lei, preț la care se vor incumați puțini cumpărători. Or, este păcat, întrucât B.P.T. este o colecție centenară, apărută în 1895, fiind astfel cea mai veche colecție de tip „poche” din Europa, poate chiar din lume.

— Pînă acum, noi, cei de la revistele independente ne plingem de faptul că suntem dezavantajați de sistemul distribuitor de stat. Suntem uimiți să aud că și editurile de stat au probleme cu difuzarea. Cum se explică?

— Intrădevară, tirajele acordate noastre de rețea de difuzare „Arcadia” pentru editările critice și alte cărți de importanță în cultura națională sunt total inadecvate. Așadar la un fenomen de prăbușire a rețelei de difuzare a cărților. Rețeații se confruntă cu blocajul financiar, pătrunderea masivă a editurilor particolare cu cărți ce reprezintă literatură de subconștient, care blochează ceea ce librării numești stocul de carte nevândabil. Pe de altă parte, anchetarea pieței nu se face după criterii sociologice

Raymond Bloch

La divination

Essai sur l'avenir et son message

Fayard

riguroase. Din această cauză și din multe altele, tirajele au coborât atât de mult, încât azi am discutat, de pildă, care sunt cărțile aflate chiar în fază de culegere în tipografie pe care nu le mai putem tipări. Sunt nevoie să le topim.

— De ce?

— Pentru că este mai economicos, cheltuiala este mult mai mică, în cazul topirii decât în cazul tipăririi, care ar atrage pierderi măsoare. Sunt nevoie să topim chiar și cărți subvenționate de guvern.

— Explătiți ceva mai în detaliu problema acordărilor de tiraje.

— Se constată că literatura română, de la cea clasică și pînă la cea modernă, nu mai capătă tiraje. Să mă întreb alături dacă cîtilor din România nu mai este interesant să-și citească propria literatură națională. Pînă nu de mult nu primeau tiraje cărțile de poezii. Lor li s-au adăugat cărțile de teatru, de eseuri, de critică și istorică literară. Acum se constată prăbușirea de tiraje și la literatură română clasică, și la proză. În condiții acestea, se întrebă: de unde se mai poate obține un beneficiu ca să suportăm cărțile ce necesită pierderi anticipate, din moment ce pierderea devine generală?

— Care este limita de tiraj care separă rentabilitatea de nerentabilitate? Dați-mi și cîteva exemple de cărți importante care nu au primit tiraje suficiente.

— Doar de la un tiraj de 20 000—30 000 de exemplare o astfel de carte devine rentabilă. Exemplu? Cite vrei: de pildă la un volum de proze (Nuvele) al lui Vasile Voiculescu, pentru care noi solicitaserem 50—60 000 tiraj (cerere nediscutabilă înainte), am primit chiar ieri numai 12 500, tiraj la care volumul devine nerentabil. Camil Petrescu, cu Pașul lui Procul, a primit 18 000 tiraj, volumul XII din Bollinițeanu, care include editia critică, numai 500 de exemplare. La ultimul, subvenția de 600 000 de lei nu ne-a mai fi de ajuns ca să acoperim pierderile. Sunt multe alte exemple. Practic, există pericolul en să nu mai putem edita literatură română. Pot afirma, fără să exagerez, că cultura română scrisă se află pe catafalc.

— Să n-ar trebui găsite soluții pentru ca moartea aceasta clinică să nu fie și una reală? Care sunt aceste soluții?

— Ar trebui reorganizat acest sistem editorial din subordinea Ministerului Culturii. În el sunt prea multe edituri, iar unele dintre ele se dublează. Personalul care lucrează în edituri este supradimensionat. La Minerva lucrează aproape 40 de angajați, ori, editura poate funcționa numai cu 3—4—5 redactori specializați în editarea critică a textelor, și, în rest, cu colaboratori. Singurul component care nu ar trebui redus este cel comercial, unde avem nevoie de economisti, manageri. Ar trebui ca fiecare editură să-și aibă propriul sistem de difuzare și propriul sistem de anchetare a tirajelor. Este absolut necesar ca guvernul să aniverseze acestor edituri, care mențin flacără cultura română, hirtia necesară la preturi convenabile. Nu cred că ar fi o gură în cer dacă, cu titlu de subvenție, guvernul ar suporta diferența de cost la hirtie, ceea ce intervină după 1 septembrie.

— Cam eft ar însemna acest efort?

— Am făcut un calcul, împreună cu specialistii de la Ministerul Culturii, inclusiv printre editurile despre care v-am vorbit și editurile Cartea Românească și Humanitas, iar necesar de hirtie pentru un an nu ar depăși 18 000—20 000 de tone. Or, și aici cifrele spun totul: pentru toate aceste edituri, în 1983 consumul de hirtie a fost de 12 215 tone. În 1989 de 11 940 de tone, iar în 1990 de 4 900 tone. A crescut înăuntrul consumul de hirtie al editurilor particolare, cele puse pe speculă și cîştigă ieftin, pe literatură pornografică și cărți de consum.

— As dori să avem o discuție separată în legătură cu situația acestor edituri. Pînă atunci, însă, să sperăm că factorii responsabili se vor dovezi responsabili și vor fi convocați de semnalul dumneaveaștră de alarmă. Vă mulțumesc și pe curind.

A consemnat
DAN PAVEL

IDEEA ȘI ACȚIUNEA

GABRIEL LIICEANU

ORIGINEA CA LOC INAUGURAL AL UNEI TRAIECTORII CARE NE DEPĂȘEȘTE

Stând de vorbă îeri seara cu Aurel Cioran, fratele lui Emil Cioran, la un moment dat i-am pus următoarea întrebare: „Oare ce ar fi spus Emil Cioran dacă, aflindu-se printre noi, ar fi participat la colocviul de minere?“.

Fără să stea prea mult pe gânduri, fratele său mi-a răspuns: „Pezemne că v-ar fi întrebat: Nu aveți ceva mai bun de făcut? Vă pierdeți timpul“.

Eu cred înăuntrul că la Cioran cinstimul, distanța, ironia ascund intodeauna ceva

mai profund, că ele nu sunt decit deschizări abile ale unei sentimentalități care nu îndrăznește să se exprime în chip direct.

In urmă cu o lună i-am scris lui Cioran o scrisoare în care am parcurs totă gama argumentelor pentru a-l convinge să vină în România și să fie în aceste zile printre noi. La această invocație ardentă mi-a răspuns prin cîteva rînduri:

„Dragă prietenă, vă mulțumesc pentru scrisoarea astăzi de mîndătorie. Dîn referire, trebuie să vă deceptionez. Nu mă simt prea grozav. Sănătatea mea lasă de dorit și sunt aproape incapabil să fac față emoțiilor întoarcerii în terra mea, după mai bine de 50 de ani de absență. Important este că originile mele sunt prezente în spiritul meu și sunt profund miscol să constată că ele sunt prezente deopotrivă în al dumneuoarătră“.

Azadar, vreme de patru zile, ne vom pierde timpul impreună. Dar nici vom pierde căzind în timpul originilor lui Cioran. Să, cădere în origini — și mai

cu zeamă în originile lui Cioran — reprezintă un fel de a recupera timpul, de a-l depozita și de a-l concentra în punctul solitar din care începe regină spiritului. Să pentru noi, deopotrivă, important este ca originile lui Cioran să fie prezente în spiritul nostru, pentru că astfel să-și poată păstra deschiderea și să explice ce s-a petrecut dincolo de ele. Ne astăzi aici pentru a-l celebra pe Cioran în terra originilor sale. Însă a-l celebra în chip autentic nu înseamnă a-l aduce înăpoli și a-l urma în idiomaticul din care el a evadat, ci înseamnă a rememora originea ca loc inaugural al unei traiectorii care ne depășește și ne obligă.

Atâtminți, riscăm, în a patra zi a înfloririi noastre, în care programul prevede o vizită în satul originilor. În Rășinari, să reiterăm eroarea lui Ernest Renan, care, dorind cu orice pret să refacă traseul topologic al lui Iisus, a sfîrșit prin a pierde miracolul lui Christos.

IRINA MAVRODIN

CIORAN

De ce mi-e alt de greu să scriu despre înțînlirea mea cu Cioran? Amintesc de mult — de un an, de fapt — sericea unui text care, poate, m-ar duce către o clarificare, în primul rînd într-un folosul propriu, dar poate și — în orient de mică măsură — al altora. Să încep aşadar cu începutul, relativ faptele în primul rînd, să cum să au petrecut și în ordinea în care s-au petrecut, dar acceptând și „interpretarea“. „Analiza“ lor, cele către care mă va duce, în care mă va instala, propriul meu construct scriptural materializat în textul pe care acum — în sfîrșit — am început să-l scriu.

Mă așteam la Arles (în decembrie 1990) și hotărîsem să încerc să-l rog pe Cioran să mă primească. Principalul obiect al convorbirii noastre, pe care î-l propuneam într-o scrisoare în limba franceză — scrisă astfel după înțelunguți exilări de ordin diplomatic: să folosească franceza sau română? —, de fapt principalul pretext de care mă agățam spre a-mi impune să-l abordez: traducerea, pe care tocmai o terminase, a cărții sale Précis de décomposition, pentru editura Humanitas. Silam, din „zon public“, că, în ultima vreme cel puțin, îl căutaseră mulți români veniți din țară, pe care, se spunea, îl primise cu amabilitate, ba chiar cu căldură. Totuși, pentru mine, decizia mea continua să rămînă un eveniment aproape paralizant prin importanță lui, ca orice intrare în nemijlocită comunicare cu un „monstru sacru“. Au toate cele spuse pînă acum alt sens decât acela de a mă face să-mi descojă incă o dată firea timidă — dar care poate trece peste proprietatea de a mă situa în fața marilor valori, cel al generației părinților, mei mai curind? Nu stiu încă. Dar să continu. Scrisoarea nu era decât o primă etapă, pregătită. Îmi anunță sosirea la Paris, de unde urma să-l sun — îl spuneam eu în scrisoare — spre a căpăta răspuns la cererea mea de a împărtășii. Îmi învățau, după cum se vede, demersul în multe straturi pregătitore, și ocrotitoare, punindu-mă pară la adăpost de un soț ce mi-ar fi putut fi nefast.

Sunt la Paris, unde am ajuns în jurul orei prînzului. La ora săse după-amiază îl sun pe Cioran. Aceeași ezitate: îl vorbesc în franceză sau în română? Îmi răspunde o voce de ferme, în franceză. Apoi, Cioran însuși. Mă decid să vorbesc în franceză. Cioran îmi spune să-vin chiar atunci. Nu pot. Îmi spune să-l vizitez, în acest caz, și două zile la ora trei după-amiază. Naturalitatea, prospețimea, spontaneitatea cuvintelor lui, ale timbrului voicil, promptitudinea reacției: tinerețea lui, atât de simplu și imediat exprimată, acea tinerețe pe care unii oameni o cîstigă odată cu trecerea anilor, cordială, binevoitoare, încrezătoare. Cînd

mărginire, căă stupiditate ar presupune orice încercare de a o pune într-o relație de contrast, de contradicție cu opera lui Cioran, căă grosolană primăvara în asemenea punere în relație a omului cu creația sa.

A doua zi. Mă găsesc pe rue de l'Odéon — într-unul din locurile cele mai tipice pentru un Paris „dintre cele două război“: emblematic în frumusețea lui de venerabilă și foarte culturală imagine de carte postală ilustrată —, în căutarea locuinței lui Cioran. E o zi rece, închisă și umedă. Emoția mă gitule, îmi este fizic rău. Găsesc imobilul, dar mai am mult timp de așteptat pînă la ora fixată. Mă plimb pe stradă, încercând să-mi încăpăt relația lui Cioran cu decorul acesta, pe care îl-ales și îl alege zînic, căci de zeci de ani încă vrea să locuiesc, încă și nu în altă parte, în cămerice mansardate de la etajul cincîn al acestui vechi și ușor confortabil — dar el este frumos parizian! — imobil. Mi-e frig. Întru, încep să urească de lemn, bine curăță, atât de tipică ca însăși pentru un Paris de astăzi care nu se despărțe de un Paris de altădată. Ajung la etajul patru. E încă mult prea devreme. Mă aşez pe scară, pe covorul gros. Aștept să se facă ora. Așteptare mi se pare enormă, și, odată cu ea, emoția mea devine insuportabilă. În sfîrșit, este ora trei fără cîteva secunde. Mă ridic, mă duce la ușa apartamentului de la etajul cincîn, sun. Îmi deschide Cioran. Totuși îmi joacă în față ochii, trece printr-un culoar foarte ingust căpătușit cu cărți, printr-o altă foarte mică încăpere — sau poate mă îngădu? — din care intrăm în alta, nu mult mai mare, simplu, studențește mobilată, un spațiu al unui bun gust firesc și vital, în care aerul, lumina, culoarea își găsesc așezarea lor liberă, susținînd în cel ce se află încă o senzație de desăvîrșit, bine și.

Stăm la o masă rotundă, foarte multă și se laudă odă (e poate doar o falsă amintire? parca în stradă vremea era posă și îmi fusese frig?), vorbim, vorbim mult — m-am pomenește în franceză și am continuat totașă: de ce n-am vorbit și românește? cred că eu l-am închis pe Cioran în acel perioadă care circula despre el, căci său, pe de altă parte, că mulți români îl-au vorbit, cu prilejul unor asizei de înțînliri, românește —, că și cum ne-am cunoaște de multă vreme, și am fi fost desăvîrșit multă vreme, și am vrea să ne spunem acum tot ceea ce nu ne-am putut spune în acel răstimp al înțelungatelor noastre desăvîrșite. Ca și cum este oare sintagma potrivită? Mal curind cred că nu, cel puțin într-un plan esențial: desăvîrșit am fost de Cioran, și l-am regăsit pe Cioran; desăvîrșit a fost Cioran de noi, și ne-a regăsit. Vorbim despre cărțile — originale și traduceri — lui Cioran publicate în țară, despre traducerea

mea — Cioran nu vrea să o cîtească înainte de a își publicată —, despre Noica — temă obosită, erodată —, despre anii de început în Franța, despre multe altele. La un moment dat se ridică, dispără, se întoarce radios, cu o carte în mînă: traducerea din opera sa publicată de Modest Moraru la „Carica Românească“. Mă întrebă dacă o cunoște și îmi spune că este o traducere excepțională. În expresia lui deslușesc ceva altă de curat, de fericit, de — trebuie încă o dată să o spun — înțînr, incit îmi simt eu însăși înlimă plină de fericire.

Cel ce mă cîtește ar vrea poate să mulțumească detalii despre convorbirea noastră. Dar eu nu le pot da. Eu nu le pot comunica decât această impresie de

cordialitate, de umanitate, de plenă. Mi se pare că este o reconstituire și a face publică o discuție care a fost numai a noastră și care nu a stat sub semnul intervinției. Indecent, dar și imposibil, dar și inutil. Eu însăși cu greu adun aceste fire fluide, care-mi seapă printre degete, într-un suvol: de apă vie. Așa îl simt. Dar mai simt totodată prezența „conceptului Cioran“, ceea ce sub semnul cărula î-am vizitat pe omul Cioran. O prezență ce este în unele momente mai prezentă decât cea, altă de vie totuși, pe care tocmai am evenit-o. Vreau să mă mențin în această ambiguitate, ca în singurul adevăr pe care îl pot define despre CIORAN.

ION DRĂGĂNOIU

OPȚIUNI

sau

Cum am încercat să devin fesenist și n-am reușit

E duminică. Băză clopoțele la biserică Urcani, editoră la începutul secolului 18. Lamăile buldozerelor s-au oprit la un pas de zidurile ei. Întră și aprind două luminări în amintirea părinților mei. Am în mînă o pilă și mă duce la teatru. Teatrul și clădirile de biserică, în mijlocul orașului, în mijlocul unui gigant mal din buruștean, rod și proiecțiile paranoice de mai în an. La Teatrul Evreiesc de Stat au loc Zilele teatrului idig, un festival internațional care a reunit actori din Moscova și Kiev, din Belgie și America, din Israel și România.

Venind învoiaș, pe Calea Călărași, clădire veche, bisericească, inconjurată de un gard metalic, are pe ea o inscripție mare care anunță că acolo e sediul filialei sectorului 3 a F.S.N. În poartă deschisă și un domn bine clădit și bine îmbrăcat (ceva care sugerează un fost acilist P.C.R. acasă la pensie sau un colonel de securitate trecut în rezervă înainte de timp). Cum mai am timp pînă începe spectacolul, cum am în minte acea ceremonie care îl să dă și să dețină însoțită, mă opresc și îl rog să mă îndrum spre cineva de la care să poată să aduzăne pentru intrarea în Front. Se uită mai întîi bănuitor, de parcă să găsim său lăză pînă la încercare. Dar eu suns serios și am o pilă în mînă. Îmi spunea politicos că simbă și duminică nu se lucrează și, dacă vreau să devin membru de partid, să revin luni. Îl spun că astăzi nu-mi place. Privirea îi se încalcătează bruse și-mi spune că nici lui nu-i place și că astăzi (7) își cam fac de cap pe acolo. Il simt vibrind alături de adesea mea fesenistă. Il spun că voi povesti „la centru“ toate acestea și pare mulțumit. E obisnuit cu rapoartele la cenușă. Mă și întreb că-l or să încrucișe primă mină. Clădirea masivă și puține din spație îl, clădire care ar fi putut să fie un cămin de copii sau o casă de cultură sau orice altceva ușii, rămîne peisajul mină insignă Frontului. Piețe triste și n-am putut deveni fesenist. Era

zandă unică pentru mine. Mai ales acum, cind astăzi de la televizor că lumea dă bule să se înseră. Dacă data viitoare nu mai găsește locuri? Să dește pe livreele mei miliare „inapt — ocombantă“ eu simt nevoie să lupt pe front, să fiu în primele rînduri, să pun mina la terminarea sulei de blocuri care stau părăsite în jurul acestui maidan plin de bălări. Se pare însă că nu mi-e dat să fiu fesenist...

Mă duce deci la teatru. Festivalul Internațional Zilele teatrului idig e prilejuit de aniversarea a 115 ani de la înființarea la Iași a primei trupe profesionale idig, animată de Avram Goldfaden, cel care avea să înființeze în 1864, în America, un teatru similar. Participă actori din toată lumea, America și Uniunea Sovietică, Belgie și Israelul se înținând pe o scenă primitoare. Arhipilă, sala se încalcătează cu melodii tradiționale ale acestui popor risipit în toate părțile lumii. Mă îndrăguiesc de umorul și de violonistii-mimi de la teatral „Mazelot“ din Kiev, de balerini accluați teatru, îmi place trupa moscovită „Salom“, mărește cu interes recitalurile. O oare doară de improvizație plină de peste acasă primă ediție a festivalului, dar nimic nu și perfecție de la început. Impărținerea cu cel doi violonist și la primii săi vizite la Kiev. Piețe cu melodii lor în urechi și am să le fredonez cîteva zile. Pe Calea Călărași, sediul Frontului și de date astăzi înființat. Dacă nu mi-a fost dat să devin fesenist am avut totuși norocul să participe la o manifestare artistică inedită, în cadrul căreia a fost înființată Fundația culturală „Goldfaden“, fundație internațională, printre săi cărăi membri fondatori de onoare se numără Elie Wiesel, Elias Canetti, Saul Bellow, Iosif Brodsky, multe personalități marcante ale vieții culturale românești. Se pare că dacă n-am reușit să devin fesenist tot am reușit ceva. Să învăț că atunci cînd vrei să fac un lucru nu există simbă și duminică nelucrătoare, nu există week-end.

MONICA LOVINESCU:

„UN BLESTEM AL ISTORIEI”

Corespondent al agenției Reuter, reporter la „Time Life”, „Saturday Evening Post” și „Newsweek”, Edward Behr nu număra că a scris o carte intitulată în traducerea ei franceză de la editura Robert Laffont „Baise la main que tu m'oses mordre, enquête sur une malédiction de l'Histoire” („Sărută mina pe care nu îndrăznești să o măști, ancheta asupra unui blestem al istoriei”), dar, pornind de la aceeași anchetă asupra lui Nicolae Ceaușescu, a făcut, pentru televiziunile franceze (canalul 5), pentru cea britanică (BBC 1) și pentru cea americană (PBS), un film de aproape o oră care va rămâne un document capital, chiar dacă incomplet, asupra nebuniei ceaușiste. Capital mai ales pentru străinătate, deoarece peste hotare nu putuseră să vizionate filmele de propagandă a cultului, nici reportajele asupra delirului manifestaților organizate în cinstea conducătorului, dar și pentru români. Nu numai pentru că și privesc azi cu alți ochi nebunia care sfîrșise prin a face parte din anomaliatele vietii lor cotidiene; nu numai pentru că filmul conține documente și scene rămase pînă azi inedite în țară, dar și în măsură în care în prea multe zile românești se încearcă în ultima vremie o reabilitare, uneori mai timidă, deseară delirantă a paranoiei ceaușiste în numele „patriotismului” ce-ar fi provocat-o și ar scuza-o.

Cum nu sîntem, deci pentru motivele invocate, siguri că această coproducție a trei canale de prestigiu din Franță, Anglia și Statele Unite are vreo sansă să treacă și la Televiziunea Română, deși nu privește tot comunismul, fiind consătă doar ascensiunii cuplului Ceaușescu, poate că și util să descriem evenimentele mai importante din filmul „Ceaușescu. Motivele miniei”. Dar mai întîi cîteva observații. Am văzut la mai mulți români care au văzut această pelicula la Paris reproșul făcut lui Edward Behr de a nu fi ales pentru interviurile înregistrate decât fotografi comuniști sau oameni patati de colaborarea lor cu Ceaușescu. Dar de la cine să colgați detaliile precise asupra existenței cuplului malefic dacă nu de la cei care i-au stat în preajma? Ceaușescu este văzut de partea celor care i-au slujit sau au fost, în orice caz, părtăși la putere, ceilalți, opozanții, disidenți, victimele ar fi aduși argumente mai percutante, ar fi avut dreptul unor păreri mai radicale, și ar fi văzut criticele justificate de propria lor moralitate, dar, afîndu-se de partea adevarători și demnități, n-ar fi avut cum să descrie cîteva puteri pe care nu le cunoșteau decât din zvonuri. Alegera lui Edward Behr nu se pare decât justificată de cele mai multe ori. O excepție însă: Liviu Turcu, fost colonel de Securitate transfug din 1987 în Statele Unite, care nu aduce nici un detalie asupra felului în care Securitatea l-a slujit pe Ceaușescu, mulțumindu-se să-i critice pe artiști curieni pentru deșațuirea elogilor lor de atunci. Altă remarcă de data acesta un reprodus pe care-l facem comentariului acestui film: dinăuntru se arată delirul cultului personalității în China și Coreea de Nord, spectacolele văzute în 1971 de Ceaușescu și Elena în cursul călătoriei ce le-a inspirat mini-revoluția culturală pe care au vrut să-o aplice în România, se instituiază că Ceaușescu ar fi continuat în acest fel o tradiție a sefului, cu puternice rădăcini în istoria românească. Or, nu credem deloc că este așa. Antonescu de pildă, nedându-se la naștere de masacrările feroci, de tradiție nu românească, ci pur comunișta. Cind o istorie de mai puțin de un secol, cum e cea a comunismului, îi produce și pe Stalin, și pe Mao, și pe Kim Ir Sen, nu mai e nevoie să ne adresăm celei locale, mult mai puțin — dacă nu deloc — dărnică cu astfel de exemple oscilând între grotesc și teroare ca pură.

Cu aceste cîteva rezerve, treceam la descrierea filmului.

Ancheta prorocășă din prima oră incensește să se scopul altfel? la Scărăciști, unde imaginile unui film de propagandă din 1963, intitulat „Erou printre eroi”, își opună adevarători. Un interviu cu vărul lui Ceaușescu, Florea Ceaușescu, născută pe Ceaușescu la scola primărie, singularită, bilbiș, elev orezare. Apoi ni se descrie familia, total mai ales, Andruța, rușină satului, betiv cronici care îl beat mort și-a dus pruncul la primărie, și n-a mai sărit în mintea-i încercării în alcool decât pe cel de Niculae, cu care și-a boalațit doi fii. De ei pare să fișă Nicolae Ceaușescu din sat în vîrstă de 12 ani. Imaginea arestului București al anilor '80, cu eșenele tot atât de numeroase ce căt le are în Parisul, ar ajunge să arate vizătorilor de azi ai Capitalei cum comunismul poate distruge nu doar pe oameni și viața socială în ansamblu ei, dar și pietrele. În acest Paris al Balcanilor, cum era numit pe acelă vremuri București, tinerele Ceaușescu e mizer, tot numai venin și ură. Încep prin

a-i place defilaările legionare; cind se dezvoltă însă persecuția împotriva mișcării de extreムă dreptă, administrația își îndreaptă spre Stalin. Dar, cum poate vedea mai departe dintr-un interviu al directorului Muzeului comunismului din București, Ion Ardeleanu, care și-a constituit un mic și foarte secret dosar asupra Conducătorului, prima dată a lui arestat din 1963 a avea nici un motiv politic, era din pricina unei bătăi de stradă. De abia cînd mai tîrziu, un activist comunist, Vasile Dumitrescu, înțelevea și el, fiindu-i milă de acest tîrziu, miserabil, violent și bilbiș la modul atroce, îl introduce în partid. În 1938, e arestat de data astă pentru distribuire de manifește comuniști. Cei 3 ani de la Doftana și-i petrece guardindu-se pe îngă comuniști mai cunoscuți, și nici gînd să fie, cum să învăță generația de pionieri, seful tuturor comuniștilor din închisoarea. Tot acoazi învață cîteva rudimente de marxism elementar, și niciodată nu va ști mai mult. În 1938 o întîlnire pe Elena Ceaușescu (biografia ei, tot atât de legendară propovăduitoare pentru a se ascunde realitatea, o vom vedea în partea a două a filmului). În 1940, este arestat împreună cu alti 900 de comuniști. Pavel Campeanu, care a stat în celulă cu el, îl descrie violență, în reacție manifestându-se pînă la ierarhie ori de cîte ori cineva îl contrazicea. Ca și totala lui înclușă. Transferat în 1944 în lagărul de la Tîrgu Jiu, devinând valetul lui Gheorghiu-Dej, a întîlnit de fapt mama sănă a vieții lui. Un co-dejînat, Eugen Ruse, descrie slugănicia de care putea să dea dovadă: îl ilustra rîzincile lui Dej, îl aducea de mîncare, se străduia slugănicie să-i între în voie. Sîi agă să rămîne pînă la ascensiunea finală; umil cu cei mai mari ca el, disprețitor cu cei mai mici.

Revelație absolută: în Slatina, în timpul alegerilor din 1946, ucide pe stradă pe soțul unei bânci locale care refuzase să contribuie financiar la campania comuniștilor. În loc de închisoarea care ar fi trebuit să-l îngăduie, Dej, căruia nu-i dispăcea violența lui, îl numește general la număr 30 de ani. Despre circumstanțele în care a fost ales să-să succede înlocuitorul său Dej, două versiuni, nici una convinsă: Gheorghe Apostol, care susține că Dej voia înainte de moarte să convoce instanțele supreme ale partidului pentru a-i elimina pe Ceaușescu, de a cărui violență începusă să se temă, și Măurer, care pretinde că Ceaușescu le-a făcut să promisi că-l susținău că, de fapt, a lor va fi puterii, el servindu-le doar de picioare sau paravani.

In orice caz, servitorul de ieri a devenit stăpînul de azi. Cind acest „azi” va coincide cu vara lui 1988, cind Ceaușescu, mergind la Praga, apoi nelăsind armata română să participe la invazia Cehoslovaciei, și, în sfîrșit, ridicindu-se din balcon în fața unei mulțimi de date astă aplaudind din tot sufletul împotriva acestor invazi, o numind „o mare și primejdiosă greșeală”, el pare a fi cîştigat și în interior, și în exterior. A continuat de fapt o politică din ultima porioadă a lui Dej, având acela că o inițiată și că este, asemenea lui Dubcek, pentru un „socialism cu chip uman”. Sîi a devenit credibil ca reformator și „independent” pentru occidentali.

Partea a două, intitulată „Nebunia tiranică”, este la început dedicată adevarătorului biografiei a Elenei Ceaușescu, pe care, în călătoria din China, soția lui Mao o convinse să-l imite exemplul și să se afirme puternic la modul public. Elena — sau nouă identitate. Aceeași procedeu. Filmul de propagandă din epocă, și adevarul din carne și osul de note al eleviei Elena Petrescu, ascuns cu grijă timp de 30 de ani și pe care primarul de la Petresti îl-dă acum la fotografat lui Edward Behr. În afara de gimnastică, lucru manual și bucurării, notele erau atât de deplorabile încât după patru clase și repetență. Decit să mai învețe, Elena pleacă la București, unde devine manutanționară la un laborator cu pilule de slabît. 30 de ani mai tîrziu, fără vreo altă competență decât cea cu care plecase, repetență, din sat la 14 ani, se va transforma în directoarea Institutului de Cercetare Chimică, toate lucrările obligeante acolo trebuie să fie semnate de ea, înainte de numele cercetătorului adevarat. Sîi astfel ajunge Elena Ceaușescu o ilustră savantă pe plan internațional. Interviuurile cu dr. Mircea Corciovei, cercetător la Institut, și cu Lumină Schlesier, interpretă a Elenei Ceaușescu, aduc cîteva amănunte, celor mai mulți, necunoscute. De pildă, sub președintele lucrușorul colectiv, cind Elena Ceaușescu primea vizita unor savanți occidentali nu scoate decât 2-3 verbe (și nu neleă nu era voile să le traducă sau să le transmită), dinăuntru cuvîntul cercetătorului care era adevarat inventator, iar, în încheiere, repetă papagalicește ce spusese acesta. De abia atunci, interpreta avea îngăduință să traducă.

Tot delectabilă intervenția unei monteuze de la televiziune, Gina Roșoreanu, care descrie felul în care trebuia să lucreze la imaginile și sunetul reportajelor celor doi. Petreceră zile scotind de pe banda sonoră înțeleptă și greselile de gramatică ale genialului conducător, iar la imagine tot atâtia, deocamdată Nicolae nu vine să para mai scund decât interlocutorii săi, iar Elena nu se supără să îl filmată alături de alte femei și să-i vadă din profil.

Pînă în anii '80, străinătatea îl permite lui Ceaușescu, prin invitări pe care îl le trimit, să-si construiască statuia sa megalomanică. Aici, altă revelație facută de Giscard d'Estaing: găzduit în 1978 la Hotel Marigny, un palat rezervat celor mari, ospății îl lasă la picare ca posturi de hotă, iau cu ei lămpii, scrumiere, robinetele de la baie, tot ce se poate descuraja sau care intră în bagaje. Giscard d'Estaing comunică, pe cale neoficială, vîitoarelor gazde această inovație diplomatică, ceea ce permite ca aceasta devastare să nu se petreacă și în Anglia, unde Ceaușescu pune drept condiție penitru închelarea unui contract să fie primit de regină. În Statele Unite, președintele Carter vorbește de influență excepțională a lui Ceaușescu pe scena internațională și insistă asupra faptului că scopurile lor sunt identice, amândoi luptând pentru dreptate și drepturile omului (1). Manifestația de stradă împotriva lui îl încheunează pe Ceaușescu și mai atenuază din fericirea ce-l cuprinse în auzul declarărilor lui Carter. Înțelevea și el, David Funderburk, fostul ambasador al Statelor Unite la București, insistă asupra faptului că fărădelegile lui Ceaușescu nu puteau fi totuși necunoscute, el trimînd regulat rapoarte în acest sens. Interpretul lui Ceaușescu, eu prijeju călătorie în Anglia, Sergiu Celac, ne descrie un Ceaușescu fascinat de regalitate și visindu-se singurul rege al unor țări comuniști. Veri în acest sens și sceptrul care revine ca un leitmotiv în acest film. Prestigiul lui Ceaușescu începe totuși să scădă încă de la începutul anilor '80, pentru a deveni nul imediat ce Gorbaciov inițiază perestroika în Uniunea Sovietică. Putind acum să lucreze cu Central, nimici nu mai are nevoie de megalomania de la periferie.

Megalomanie descrisă în partea a treia a filmului „Deriva”, de-a lungul căreia contactul lui Ceaușescu cu reabilitate, care deja se estompase, dispare complet. 40 de palate se afîjă la dispoziția lor de-a lungul și de-a latul țării, cu un gust maladiv al kitsch-ului și un lux de o vulgaritate quasi-dementială. Doctorul lui Ceaușescu, Iulian Mincu, îl enumera bolile: diabet, hipertensiune, complicații de paronola și galopanta. Megalomania și vizibilitatea vinătoare, unde nu numai că și atribuie toate animalele vinătoare de cîțăi, dar Securitatea face filme montîndu-le astfel încât să reiasă că, de cîte ori trage cu pușca, Ceaușescu doboră animalul.

Pînă și fizica sa, Zoia, și nevoia să recunoască degradarea părintelui ei, cu judecata înțunecată de puterea absolută. Urmoarează imaginile distrugerii Bucureștiului, sistematizării satelor, care ridică străinătatea împotriva lui. Apoi imaginație finită, pe care le stim: discursul întrerupt de vociferările multimii la București, fugă în helicoperți, mascarada procesului, legarea mîinilor în proteste, vociferările ale Elenel, și execuția, în care nu crezută pînă în ultima clipă. Un element nou: interviul comandanțului căzărat de la Tîrgoviste, Ion Tecu, căruia Ceaușescu îl-a oferit 2-3 milioane de dolari și o vilă ca să „treacă” de partea lor.

Iar, în final, acostă declaratia a lui Silviu Brucan, cu care e prima oară cind sintem de acord: „Dupa 25 de ani de dictatură, moștenirea nu e numai economică, politică, socială. Moștenirea se afîjă și în interiorul fiecărui dintre noi, în comportamentele, în reflexele noastre. În felul nostru de a gîndi și de a reacționa rămînem marcati pe veci de această perioadă neagră a istoriei noastre”.

Filmul — insistăm — are drept subiect doar ascensiunea și decaderea celor doi Ceaușesci. Nu și comunismul, ca sistem, care î-a născut și care nu î-a aşteptat pentru a-si comite fărădelegile. Fără de care în loc de 25 de ani, Silviu Brucan ar fi fost obligat moral să se refere la aproape o jumătate de secol. Dar chiar așa, limitat la un Ubu Rege de mucava și deține și la neavastă sa, o Lady Macbeth de mahala, bilanțul și suficiența de sinistru și acuzator: și pentru români, și pentru acel străin care îl-a împotonaț cu căldări și tătări și ele parnoiice. Numai că străinii să-și vindere repede (Ceaușescu era în exterior, nu pătrînsea în ei ca în scăzut lor de zi cu zi). În România, dacă în afară de florile depuse pînă de mijloc necunoscute pe mormintele celor doi, în afară unor articole din ziarul conchis de foșii lui scriitori și gazetari de curte, nu ne-am referit decât la Parlament, cu adoptarea unor legi aberante. Umbra Ceaușestilor pare încă să arate că se interpuie între trecut și orice democratizare reală.

De aceea filmul lui Edward Behr ar trebui să treacă și la Televiziunea Română. De aceea, în așteptarea acelui moment puțin previzibil, am încercat să transpunem din imagini în cuvînt această „blestem al istoriei” care ne obsează și mai departe.

Paris, iulie 1991

Universitatea Central Europeană împreună cu Fundația SOROS pentru o societate deschisă anunță programul:

ISTORIA SI FILOZOFIA ARTEI SI ARHITECTURII IN EUROPA CENTRALĂ

Programul are ca scop o mai bună înțelegere a unicitatii și bogăției artei din Europa Centrală înlesnind întîlnirea dintre studenți și profesori din Europa Centrală și de Vest. Se vor aborda subiecte din următoarele domenii: filozofia artei, istoria artei, arhitectură, arte decorative, restaurare și conservare. Cursurile se desfășoară în limba engleză.

Durata cursului: 12 săptămîni

Programul este post-universitar dar pot fi luate în considerare și cererile unor studenți.

Așteptăm cereri din partea istoricilor de artă, specialiștilor în arte decorative, arhitectilor, restauratorilor, filozofilor și criticii de artă.

CONDIȚII DE INSCRIERE:

— formular completat — curriculum vitae

— scrisoare de recomandare trimisă direct pe adresa Fundației într-un plic pe care se va scrie

ARTS

— cunoașterea limbii engleze (scor TOEFL sau scrisoare de recomandare din partea unui profesor de engleză)

Informatii suplimentare și formulare vă stau la dispoziție la sediile Fundației zilnic între orele 14:00 și 17:00

Termenul limită de primire a dosarelor: 12 noiembrie 1991.

FUNDATIA SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ
București 71102, Calea Victoriei 133, C.P. 22-196, telefon 506325

Timișoara, P-ța Victoriei 2, etaj 3, telefon 961/36194

Iași C.P. 1356, Of. Poștal 6, telefon 981/45610

Cluj 3400, str Galaxiei 1 A, telefon 951/17110

MESERIA DE CITITOR

GHITĂ IONESCU: CONDUCEREA POLITICĂ ÎNTR-O LUME INTERDEPENDENTĂ

Imi fac o datorie din a prezenta cititorilor ultima carte a lui Ghită Ionescu, profesor emerit de guvernământ la Universitatea din Manchester. Este vorba de Conducerea politică într-o lume interdependentă: Adenauer, De Gaulle, Thatcher, Reagan și Gorbaciov, apărută în luna septembrie în Statele Unite și Anglia.

Nu mai este novoie să spun că profesorul Ghită Ionescu este de obicei român. A absolvit la Bucureşti Facultatea de drept și a fost foarte legat, ca nepot și secretar al său, de Constantin Stere, pe care l-a ajutat la redactarea romanului *In preajma Revoluției*. Mare admirator al lui Nicolae Titulescu, a fost alături de el în momentul grelei campanii electorale din 1932. Dupa războl a fost Secretar General al Comitetului Român de armistițiu cu forțele Aliate, apoi, trimis de Constantin Visoianu, a fost pentru o vreme consilierul economic al Ambasadei noastre de la Ankara, post la care a renunțat după abdicarea forțată a Regelui, pentru a se stabili în Occident, întâi în Statele Unite, apoi în Marea Britanie, unde s-a consacrat carierei universitare și redactării unei lungi serii de lucrări de politologie, printre care cele mai importante sunt: *Comunismul în România (1965)*, *Politica statelor comuniste din Răsăritul European (1966)*, *Politica și năzuința spre fericire (1984)*. S-a îngrijit de apariția volumului colectiv *Într-o suveranitate și integrare* (1973) și este editorul trimestrialului de politică comparativă *Gouvernământ și opoziție*, ajuns acum la al 27-lea număr și său. Trebuie adăugat că domnul profesor Ghită Ionescu este, din 1975, președintele Comitetului de Cercetare pentru Unificarea Europeană al Asociației Internaționale de Științe Politice.

Lucrarea care ne interesează acum, redă și unei elaborări de jumătate de deceniu, prezintă un interes deosebit, atât în sine cît și pentru auditorii români, în largirea orizontului politic al căror ca ponte contribuie cu mare folos, ajutându-l să depășească o seamă de mentalitate politice îndătinate, dar astăzi, într-o perspectivă modernă și mondială, pe cale de a fi depășite. Iată cum își definește demersul insuși autorul:

„Trăim într-o epocă în care oamenii și popoarele vor să stie dacă statele lor urmărează să piardă absoluta lor suveranitate și să fie slite să se supună unei interdependențe transnaționale în curs de a deveni planetară. Cartea acasă poate avea efectul liniștilor de a dovedi, cu exemple de guvernare contemporană, că această schimbare din sfârșit responsabilității politice ultime nu este nică ceva nou, nici ceva râu. Cel puțin după al doilea războl mondial și după revoluția informațională care i-a urmat, un număr de conducători politici bine cunoscuți ca dirigi apărători ai suveranității statelor lor, ca Adenauer, De Gaulle, doamna Thatcher, Reagan și Gorbaciov, au practicat totuși o politică de interdependență. Astă cum cartea înseară să explice, suveranitatea a intrat într-o fază de progresivă relativizare, în timp ce interdependența este faptul dominant în viața politică modernă”.

În introducerea care poate fi citită ca o contribuție în sine, autorul își defineste concepțele și teoriile. Mă voi opri mai pe larg asupra ei pentru că prezintarea ei este de cel mai mare interes pentru ascultătorii români. În cumpăna de vremi în care ne aflăm și datori cum suntem să înțelegem stările de lucruri de la noi în perspectiva globală care se deschide acum, în pragul unei noi ere din istoria lumii.

Conceptul care domină lucrarea este acela de interdependentă în sensul modern al cuvintului. Autorul afirmă:

„Definiția succintă a interdependentei este următoarea: interdependentă este efectul revoluției stînjările informaționale de la mijlocul secolului al XX-lea asupra societăților umane, atât dinăuntru statelor cît și în relație dintre ele, relații care tind să devină atât de strânse și de complexe încât să se constituie, prin interacțiune, într-o ambianță globală superioară sumei lor totale și diferență de ea”.

Interdependentă trebuie înălțată definită și prin termenul ei corelativ, care este suveranitatea de stat, atât cea internă cît și cea externă.

„Interdependentă le păiază tegilor ei pe fiecare în parte și pe amândouă împreună. Ea operează asupra suveranității externe a unui stat dat, oricare ar fi dimensiunile și situația, constrințindu-l pe de o parte să-și coordoneze procesele politice cu alte state și astfel să împărtășească puterea cu ele; iar pe de altă parte, pătrunzind în adâncul societăților naționale, care, constituțional vorbind, se află sub jurisdicția statelor respective, și supunându-le unui proces economic, științific-tehnologic și politic de transnaționalizare, care este motorul interdependentiei”. [...] „Suveranitatea internă (care, în statele democratice este suveranitatea constituțională a guvernămintului reprezentativ) s-a găsit, după cel de-al doilea războl mondial, strins asociată cu organizațiile spontane ale societății, fie ele naționale sau transnaționale, organizații prezente în noile procese de împărțire a puterii cu grupări și organizații nonparlamentare de industriașii, instituțiile financiare, sindicate, asociații de cultivatori și, nu mai puțin, centre etice și culturale. În felul acesta unele dintre puterile statului se stăru restrinse sau absorbite de societatea civilă în progresivă expansiune”.

Ce orice dezvoltare istorică importantă, interdependentă este rezultatul unei serii de evenimente și de procese care pot fi definite, cu un cuvânt împrumutat din biologie, drept mutații. Iar profesorul Ionescu le enumere, situându-le în timp între 1960 și 1980.

1) Revoluția informațională. În special cea microelectronică, cea mai importantă după revoluția în transporturi și teleco-

municații. Întruchiparea ei cea mai de seamă este calculatorul, ale cărui capacitate de stocare și de selectare programată și informație sint practic infinite și care tinde să producă o mutație în înseși procesele noastre cognitive, decizionale și operaționale. Pentru a nu vorbi de cele de organizare și conducere a societății: prin revoluția informațională și prin propagarea ei, societatele umane de pînă acum tind, la limită, să devină o singură, stabilă și omogenă societate planetară, ale cărei componente nu pot fi altfel decât interdependente, deocamdată în fapt, iar într-o perspectivă istorică nu prea îndepărtată, în drept.

2) Agonia comunismului, dezintegrarea progresivă a ideologiei, a structurilor și în general a sistemului marxist-leninist-stalinist. Primul ei semn de răsunet mondial a fost destalinizarea hrusciovistă din 1956, urmată de descentralizarea sistemului mondial al partidelor comuniste, agravată de revoluția culturală chineză din 1966–1969. În evoluția internă a statului sovietic de la Hrusciov la Brejnev și la Gorbaciov este ilustrată răsunătoare a unui faliment și a unei dezagregări dinăuntru, căreia militarizarea hipertradică, reprimările din 1956 ale revoluțiilor ungare și poloneze, criza cubaneză din 1962, invadarea, în 1968, a Cehoslovaciei (și mai tîrziu, a Afganistanului) nu i-au întinzat, ci i-au precipitat declinul.

3) Războul din Vietnam, inițiat de președintele Kennedy și încheiat, după grele nedoriri și infringeri, de președintele Nixon. Rezultatele au fost dezastruoase: 50.000 de morți zadarici, 150 de miliarde cheltuite inutil, deteriorarea gravă a prestigiului militar și moral al Statelor Unite, demoralizarea națiunii, noi mișcări rasiale, ruptura dintre generații și, nu mai puțin important din punctul de vedere al tuturor relațiilor de interdependentă pe plan mondial, devalorizarea dolarului.

4) Devalorizarea însăși a dolarului și efectele ei monetare, financiare, comerciale și sociale, devalorizare provocată nu numai de greul preț al războului din Vietnam, ci și de programul social constituit al președintelui Johnson, precum și de creșterea puterii economice a Comunității Europene și a Japoniei. În 1971, Richard Nixon suspendă convertibilitatea în aur a dolarului și procedeză la o drastică devalorizare a lui, cu rezultate grave asupra strîns interdependentelor piețelor finanțare mondiale, angindu-se astfel în o importanță mutuă monetară ale cărei efecte se simt pînă azi.

5) Mișcările contestătoare ale tineretului și rupeala dintre generații, determinate de cauze complexe, printre care agonia comunismului de inspirație marxist-leninistă, revoluția culturală chineză și, ca un declanșator imediat, războul din Vietnam, al cărui sfîrșit coincide cu explozia revoltelelor studentesci și în genere juvenile care au zdruncinat întreaga lume noncomunistă. În esență, ideologia acestor mișcări, a căror considerabilă extensie nu poate să acceseze unui fenomen marginal, ori incidental, rezidă în contestarea radicală și violentă a tuturor valorilor și instituțiilor pe care se intemeiesc existența vechii generații, de la organizația de stat pînă la stilul vestimentar și prin absențaoricărui tel constructiv alternativ. De aici, revolta de dragul actualul insurecțional în sine, combinată cu abuzul de sex și de drog și cu tendințe teroriste de o extremă gravitate și irație.

6) Constituirea Comunității Europene, al cărei act inaugural este Tratatul de la Roma din 1957, prin care se întemeiază Comunitatea Economică Europeană, și care funcționează din plin sub ochii noștri. Este cel mai viu exemplu de instituționalizare pe arie continentală a interdependentei și de convergență a întregului complex de determinări istorice, de la cele ideale la cele pragmatici.

După cum s-a văzut, însă, această serie de mutații de diferite naturi este supusă unor interdeterminări și interdependențe a căror sorginte se află în mișcarea din adînc a istoriei, care se manifestă în ele și le însumează în drumul ei spre viitor. Si nu este vorba doar de o coreiere a vechilor cadre instituționale, de asocierea funcțională a unor entități preexistente. Interdependentă prelucrează materialul istoric moștenit pînă la să da lumii umane, cu urzecări ei infinită de interes și de aspirații, un alt chip, în esență cu totul nou. Statele cu suveranitatea lor și cu instituțiile lor,

relațiile economice și culturale dintre ele, însă esența și distribuția puterii se modifică, în timp ce tot ce este liber și viu, în bine și în râu, începe să desluzească, prin interacțiuni tot atât de complexe ca ale unui calculator din ultima generație, și dincolo de ea, înfățișându-un ansamblu în care adevărata libertate se interdetermină în cadrul planetar al unei ordini adevărate.

În restul cărții profesorul Ionescu analizează felul în care această decisivă mutație istorică apare în modul și în stilul de conduceră statului și lui Adenauer, De Gaulle, ai doamnei Thatcher, ale lui Reagan și Gorbaciov. Nu este locul aici să prezintă descriptiv aceste extremități de valoare, de informare, de bine gîndite și de innoitoare contribuții la cunoașterea originilor lumii de miline. Mă v-am întîmpinat să formulez, în încheiere, cîteva concluzii sintetice.

1) Toți, fără excepție, și-au legitimat ambiiile politice pe un principiu ideal: întărirea suveranității și prosperității statelor pe care le-au guvernat. Nici unuia nu își poate contesta un adinc și fervent patriotism, care le-a inspirat într-o activitate.

2) Toți, alături de națiunile cu o vîrstă și cu o vitalitate de fier și cu un ideal coerent și de neîndruncinat, au avut înzestrările politice necesare adaptării la noua lume a interdependentei, stînd, pînă la un punct, să se pleteze, să facă compromisurile și conciliile indispensabile, practicind, magistral și decisiv pentru lumeni, arta guvernării.

3) Toți, primul patru din afară, iar Gorbaciov dinăuntru, și chiar dincolo de ideologia lui, au contribuit la îlichidarea comunismului și, în final, la încheierea războului rece, războul de patruzele de ani care a determinat soarta popoarelor lumii în ultimele ei decenii.

4) Toți, de la un punct încolo, au fost săliți să înălțe din cariera politică din cauza inherentului conflict interior dintre ceea ce era vechi sau prea rigid în mentalitățile lor și prelungea exigențelor din adînc ale vremilor noi.

5) Toți vor rămîne în amintirea umanității ca oameni foarte mari și în înzbinzile și în mărginirile lor, așezăți cum au fost, într-unul dintre cele mai hotărîtoare ceasuri ale istoriei, între un lung trecut și un viitor poate mai vrednic de a fi trăit.

PETRU CRETĂ

Londra, 10 septembrie 1991.
Text citit la BBC

LA EDITURA HUMANITAS A APARUT O REVELAȚIE A MEMORIALISTICII ROMÂNEȘTI:

JURNALUL UNEI FIINTE GREU DE MULTUMIT

de JENI ACTERIAN

Unul din mariile texte ieșite din exilul scrierilor și al manuscriselor îndesirabile. Un jurnal înținut între anii 1932–1947, care luminează într-un chip neașteptat viața culturală universitară interbelică, avându-l ca protagonist pe Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Constantin Noica, Alice Botescu, Nae Ionescu, Emil Botă, Marieta Sadova, Haig Acterian, Cella Delavrancea.

O carte a lecturilor frenetică, a ambiliilor și esenților, a pasiunii și lucidității.

Librăria HUMANITAS — Calea Victoriei nr. 101, telefon: 59 44 36.

Incepînd cu acest număr, revista „22” se poate procură de la Librăria Editurii Humanitas din București, Iași, Pitești, Sibiu și Bacău.